

KA 2

VÁLASZTÓ-JOGUNK NEMZETI REFORMJA.

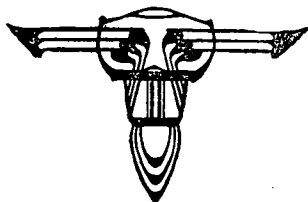
ÍRTA,

ÉS AZ 1910. ÉVI MÁRCIUS 19-IKI ORSZÁGOS GYŰLÉSEN

ELŐADTA:

DR. BAROSS JÁNOS

EGYETEMI MAGÁNTANÁR, ORSZ. KÉPVISELŐ.

BUDAPEST

"PÁTRIA" IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG NYOMÁSA

1910

JOGI HATÁROZATI IRODA

KA. 24.

HATÁROZATI JAVASLAT.

Mondja ki az országos gyűlés, hogy:

Választási jogunk reformjánál mindenekelőtt az ezred-éves magyar állam nemzeti jellegének, a nemzetiségi és társadalmi békének és közéletünk nyugodt fejlődésének nagy szempontjait kell figyelembe vennünk és az ezen szempontokból vezetésre hivatott társadalmi tényezők kellő érvényesülését biztosítanunk.

Hangzatos jelszavak merev alkalmazását célzó radikális megoldás a nemzetnek minden nagy érdekét végveszéllyel fenyegeti, miért is az országos gyűlés teljes erővel állást foglal minden olyan irányzat ellen, amely e reformokat túlhajtott mértékben, kellő garantiális rendelkezések nélkül akarná megvalósítani és egyesült cselekvésre hívja fel faj-, osztály- és pártkülönbség nélkül társadalmunknak összes hazafiasan gondolkozó tényezőit.

Nem zárkózik el az országos gyűlés választási jogunk reformja elől, a midőn azonban egy a tényleges viszonyokkal számoló reform szükségét elismeri, kívánja, hogy a megalkotandó törvény a következő elvi szempontok tekintetbevételével készüljön:

1. A választási jog legalább 24 éves korhoz és állandó önálló lakhelyhez köttessék.

2. Addig is míg közoktatásügyünk odáig volna fejleszhető, hogy a választói jog alapját a *népnevelési* általánosan kötelező tanfolyamok teljes és sikeres elvégzéséről tanuskodó bizonyítvány képezhesse, az általános

szavazati jog csak oly messzemenő garantiális rendelkezések mellett valósíttassék meg, amelyek az értelmiséget közéletünkben megillető irányadó befolyást hatékonyan biztosítsák.

Ily rendelkezések hiányában a választói jog — írni-olvasni tudás feltétele mellett — megfelelő *adócen-zus-hoz* és a munkásosztálynak erre hivatott tagjait felölelő oly *socialis* cenzushoz köttessék, amelynek kritériumait nő-s vagy özvegy állapot, rendszeres alkalmazás és részletesen megállapítandó minimális kereset képezné.

3. A szavazati jog megállapításánál irányadónak vett szempontok a *választókerületek új* beosztásánál is teljes mértékben érvényesüljenek.

INDOKOLÁS.

„... aki az általános szavazati jogot a nemzet érdekével összeegyeztetendőnek állítja, az már meg is — tagadta azt!”

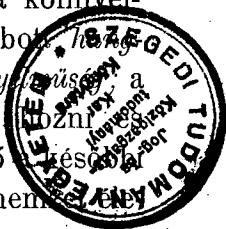
Concha Győző.

I. Általános rész.

A magyar közéletnek kérdései közül legaktuálisabb ma a *választó jog reformja*. Aktuális nemcsak azért, mert a politikai élet és a politikai pártok alakulásában választóvízként hat, de főleg azért, mert a *nemzet jövője és fennmaradása* függ attól, hogy a választói jog reformja helyesen és szerencsésen oldassék meg.

A magyar közéletet szerencsétlenül dominálták jőformán mindig, de különösen az utolsó évtizedekben a könnyelműen, tudatlanul és lelkiismeretlenül piacra dobott *zatos jelszavak*. Nemzeti jellemvonásunk a könnyelműség a legtöbb kérdésben felületesen szoktunk ítéletet hozni, ennek káros hatása annál súlyosabban érezhető a fejleményekben, mentül fontosabb a kérdés a nemzet jövőjére nézve.

Valóban szinte kétségbe kell esnünk a magyar nemzetnek sokat hangoztatott *politikai józansága és érettsége* felett, ha azt az abszolút tájékozatlanságot látjuk, amellyel a fórum a választói jog kérdését már éppár év óta kezelik. Más országban, midőn a nemzet jövőjéről, mondhatnám fennmaradásáról van szó — mert hiszen a választói reformban tulajdonképpen arról van szó — könyvtárakra terjedő tudományos irodalom fejlődik ki; a társadalom és érdekképviseletek összes szervei éveken keresztül komoly tanácskozások tárgyává teszik a kérdést, annak minden egyes része a megfontolás és szakismeret mérlegén méretik meg,

mielőtt a megvalósításba belefognának. Vizsgálat tárgyát kell, hogy képezze a nemzet egész múltja, fejlődése, jelenének közgazdasági, közigazgatási, társadalmi, nemzetiségi, vallási és összes közéleti viszonyai, mert nincs nehezebb kérdés sem a tudományban, sem az aktív politikában annál, hogy hogyan kell kiválasztani azokat a nemzet tömegéből, akik az ország életének irányítására hivatva legyenek.

Mindezt a gondterhes, hazafias lelkiismeretet hiába keressük a magyar közéletben a választói reform kérdésében: egy-két rövid, tudományos értekezéstől és hírlapi cikktől eltekintve, az egész magyar közvélemény jóformán tájékozatlanul áll. Nem hiszem, hogy Magyarország húszmilliónyi lakosságából 200 embernél több volna, akinek módja, ideje, kedve, és lelkiismeretessége lett volna ahhoz, hogy ezt a legnehezebb és legfontosabb kérdésünket megismerni, gondosan áttanulmányozni igyekezett volna s midőn már 5 év óta képezi a magyar közélet legaktuálisabb kérdését a választói reform, társadalmi szerveink is csak az utolsó hónapokban kezdték tanulmányozni és megbeszélés tárgyává tenni azt.

Annál is inkább megbocsáthatatlan a magyar közéletnek ez az apáthiája a kérdés iránt, mert hiszen ezt a kérdést *oly oldalról és oly tendenciával* dobták be a magyar közéletbe, amelynek szinte leplezetlen célja nem más, mint a *magyar nemzet ellenálló erejének megtörése*, Magyarország *magyar* voltának megszüntetése és az eddig lekötve tartott nemzetbontó faji és szociális destruktív törekvéseknek szabadjára eresztése.

Itt tehát a legvégső óra arra, hogy a magyar társadalom vizsgálat alá vegye ezt a kérdést, állást foglaljon és amit legjobb meggyőződése szerint leszúrt, mint helyeset megállapított, abban az irányban igyekezzen tájékozni és befolyásolni Magyarországot egész népességét.

Amidőn ezen nehéz kérdéshez hozzáfogunk, mossuk le azonban kezeinket a napi politika és egyéni érdek szennyétől, mint az orvos, aki nagybetegén súlyos operációt készül végrehajtani, amely operációtól a betegnek élete vagy halála függ.

Vizsgálódásunk kiinduló pontja az az alapelv legyen, hogy ez a legnagyobb polgárjog elsősorban *nem jog, de kötelesség, mert a választói jognak végső oka és célja nem az egyes emberek egyéni érdekének keresésében, hanem annak a magas, közös életnek a fentartásában áll, amit nemzeti államnak nevezünk.*¹⁾

Sajnos sokan, akik e nehéz kérdéshez a piacon már évek óta ellentmondást nem tűrő hangon hozzászólottak, nincsenek tisztában még a nemzetnek és a nemzeti államnak a fogalmával sem. Azt hiszem felesleges hangoztatnom, hogy nem vagyok híve a spenceri szociológiának, amely az államot csak nagy üzleti közkereseti társaságnak tekinti, amely csak az egyes tagok egyéni érdekeinek sommázata volna. A mi hangos kis szociológusainkkal és sok felületes politikusunkkal szemben is híve vagyunk annak az iskolának, amely az államot, a hazát külön etikai és öncélú lénynek tartja.²⁾

1) Concha Győző. A választójog reformja. 1907.

2) Tisza István gróf „Az általános szavazatjog“ c. cikkében „Az Ujság“ 1905. évi október 5-iki számában mondja, hogy:

„Nemzeti társadalmaink nem a contrat social alapján jöttek létre, mely a közhatalomban való részesedést minden honpolgár veleszületett jogává teszi. Közös örömök és közös szenvedés, közös küzdelmek, megpróbáltatások és dicsőség által befolyásolt egyéniségük jut abban kifejezésre. Az akcióképes politikai lénynek szervezett nemzet ura sorsának, ő állapítja meg az összes közviszonyait, ő ruházza azon tisztet polgáira, hogy a nemzeti akarat alkotásába befolyjanak.

Nem eredeti ősjog, de a nemzettől nyert megbízás a választójog s e jog körének megállapításánál tisztán a nemzet érdeke, kizárólag az legyen irányadó: a nemzeti organizmus egészséges, erőteljes, sikeres működését hogyan biztosíthatjuk legjobban.“

Elismerem és vallom, hogy a *nemzet* egy külön organikus *élőlény*, amelynek külön ereje, élete és sokszor más célja és érdeke van, mint amit a mindenkori vakeset a matematika lelketlen statisztikája alapján a nemzeti tagok többségének egyéni érdekeként megállapít.

Kérlelhetetlenül tanítja a történelem már a régi Hellasz köztársaságain kezdve, hogy a számszerű lakósnak a demagógoktól félrevezetett *numerikus többsége szinte sohasem képviselte az igazi nemzeti érdekeket* — soha az igazi közjót — de még az egyesek jól felfogott egyéni érdekét sem! Hiszen a régi athéni köztársaság szabad polgársága hazájának szinte minden igaz, nagy és becsületes fiát — számúzta!

Ilyen pogány gondolatok ébrednek bennem, mikor olvasom és hallom a magyar lapok és a magyar politikusok egy részének handa-bandázását a választói reform körül.

Persze, csak találgatnak, tapogatóznak, de a sok találgatás az alapelv kérdésében szinte egyértelmű, hogy tudniillik *választói joga legyen minden írni-olvasni tudó férfinak*. Ha egy ilyen reform emelkednék törvényerőre, akkor ez a legradikálisabb megoldás lenne: a parlament nem lenne más, mint a spenceri szociológusok bététi üzleti társaságának közgyűlése és abban élet és halál ura lenne a numerikus többség, tehetne mindent, kimondhatja majd még a — *főlszámolást is*.

Egy ilyen törvény (bár szintén távol állana az *általánosság* elvétől) mégis annyira radikális lenne, hogy a *nemzeti állam, főleg a magyar faj szupremáciája és a társadalom békés fejlődése érdekében szinte a kétségbeesés erejével kell küzdelemben mennünk ellene!*

Az általános választói jog ilyen szélső formája csak két esetben lehet megokolva:

1. a legegyszerűbb társadalmi viszonyok között (például egy nomád kirgiztörzsben), midőn az egyének primitív viszonyai teljesen egyenlők, vagy

2. megokolt a másik végleten, t. i. az állami és társadalmi fejlődés legfelsőbb fokán, midőn jóformán mindegyik polgár egyforma magas kulturfokon áll és így *egyenlőképp alkalmas* arra, hogy résztvegyen az állami hatalomban.

Kérem, e két kategória közül melyikhez tartozik hazánk? Az elsőhöz (hála Isten) *már nem*, a másikhöz (sajnos) *még nem*.

Hegedüs Loránt mutatott rá nagyon helyesen a gyáriparosok szövetségében felolvasott értekezésében arra, hogy hazánkban a középkortól a huszadik századig *mindenféle kulturfokú* embert egyszerre találunk, ilyen országban tehát a legradikálisabb, legmodernebb választói jogot behozni, nemzeti öngyilkosság lenne. Persze Hegedüs már nem vonta le saját tételének — konzequenciáját!

Ez a megoldás tehát a mi viszonyainknak nem lenne megfelelő, nem megfelelő általános *szociális* és főleg nem *magyar nemzeti* szempontból.

Mivel pedig ma még sokan vagyunk, sőt többen vagyunk ebben az országban, akik a magyar nemzeti államot minden poklokon keresztül is fenn akarjuk tartani, hazafias kötelességünk bátran kimondani véleményünket, hogy kiket tartunk mi hivatottaknak arra, hogy a nemzetnek a sorsát intézzék?

Előre kell bocsátanom, hogy az országos gyűlésnek nem lehet célja tételes javaslatot kodifikálni, csak az *alapelveket* és *határokat* akarjuk kijelölni, hogy *merre* és *meddig* szabad előre mennünk? Hangsúlyozom tehát, hogy amennyiben alábbi tárgyalásom folyamán a *részletkérdésekben* is állást foglalok, az sok tekintetben csak csekélységemnek szerény *egyéni véleménye*; célom a részletekre nézve inkább

csak magyarázás, tájékoztatás. Még akarom mutatni azt, hogy hogyan nézne ki, milyen eredményeket adna nemzeti és szociális szempontból egy olyan törvényjavaslat, amelynek *alapelveit és kereteit határozzai javaslatunk szabná meg.*

Mindenekelőtt legyünk azzal is tisztában, hogy erre a nehéz kérdésre sehol a világon eddig még abszolúte tökéletes választ nem tudtak adni a nemzetek. Abban azt hiszem minden józan eszű ember megegyezik — kivéve néhány hisztérikus rajongót — hogy mindenki nem lehet hivatott!

Tehát, amidőn a hangzatos piaci jelszavak leghangosabbját: az *általános, és egyenlő* választói jogot halljuk, tisztában kell lennünk azzal, hogy *ez a jelszó humbug, általános választói jog,* amely a nemzet minden egyes tagjának jogot ad beleszólni az ország sorsába, olyan *sehol a világon nincsen!*

Az első két korlát, amelyet a természet törvényei állítanak fel az általánosság elve ellen: a *kor* és a *nem.* Az önrendelkezési joggal nem bíró gyermekeknek és serdülőknek sehol a világon, a nőknek pedig csak a legmagasabb kulturájú némely kis államban van meg a választói joguk. Azután vannak még mindenütt a világon *büntetőjogi és társadalmi korlátozások* és mindezekon kívül *sokféle változatban két nagy módszer* szerint mérlegelik a világ nemzeti polgáraik hivatottságát: az egyik az *értelmi,* a másik a *vagyoní,* illetve *jövedelmi* cenzus.

Aki tehát becsületes őszinteséggel foglalkozik ezzel a kérdéssel és nem a változékony *politikai célok* kedvéért akar népszerű jelszavakat hangoztatni, az nem beszélhet az általános választói jog behozataláról, *hanem csak a választói jog kiterjesztéséről, választói reformról, szélesebb nép-rétegeknek polgárjogokkal való felruházásáról.* Ez a reform

nem jelenthet forradalmat, a közviszonyoknak fenekestül való felfordítását, hanem csak megjavítását az eddigi *hibáknak* és pótlását a meglevő *hiányoknak*.

Mielőtt tehát azon nehéz kérdésre felelni akarnánk, hogy *milyen legyen* az új választói jog, kritika tárgyává kell tennünk a *melevőt*, vizsgálnunk kell legelőször is, hogy *milyenek és mekkorák a jelenlegi választói rendszer hibái?*

II. A jelenlegi választói jog hibái.

A jelenlegi választói jogot az 1874. évi XXXIII. t.-c. az 1848. évi V. (magyarországi) és az 1848. évi II., valamint az 1791. évi XII. (erdélyi) törvénycikkek szabályozzák.

Az 1874. évi XXXIII. t.-c. 1. §-ában mindenekelőtt feltűnik az az anomália, hogy már a 20 éves férfiak, ha különben a törvény többi követelményeinek megfelelnek, választói joggal bírnak, tehát amíg magánjogunk a 24 éven aluli polgároknak saját ügyeikben a szabad rendelkezést nem adja meg, addig az állam ügyeiben dönteni elég éretteknek tartotta őket a törvény — kiskorú voltuk dacára is. Természetesen ezt az anomáliát meg kell szüntetni és az aktív választói jog korhatárául is a 24-ik életévet kell megállapítani.

A jelenlegi választói jog két cenzust ismer: a *szellemi* és a *vagyoni* cenzust.

A szellemi cenzusról az 1874. évi XXXIII. t.-c. 9. §-a intézkedik, még pedig nagyon szigorúan olyképp, hogy vagyoni cenzusra való tekintet nélkül *csakis diplomás embereknek ad választói jogot*. Hogy a szellemi cenzust mily-mértékben óhajtánám leszállítani és az az általánosság alapelvevé hogyan lenne tehető, a következő fejezetben tárgyalom.

A jelenlegi választói jognak tulajdonképpen igazi alapja a vagyoni cenzus, amely az ország lakóinak legnagyobb tömegét képező kisbirtokosságra nézve a Királyhágón inneni országrészben még ma is teljesen a régi rendiség és a területnagyság cenzusa alapján áll. Ugyanis az

1874. évi XXXIII. t.-c. 4. §-a szerint választói joggal bírnak azok, akik nagy- és kisközségekben úrbéri értelemben vett $\frac{1}{4}$ telket vagy ehhez hasonló *kiterjedésű* birtokot egyedül vagy hitvesükkel vagy kiskorú gyermekeikkel együtt bírnak.

Mint tudjuk, az úrbéres birtokoknak és így az $\frac{1}{4}$ telkek nagyságát is a *jobbágytelki állományról* szóló 1836. évi V. t.-c. állapítja meg úgy, hogy az ország lakosainak túlnyomó része ma is még ezen régi úrbéres törvény alapján gyakorolja választói jogát. (A Bánátban és a Bácskában 10 kat. hold, a Jász-Kún kerületekben és a Kővár vidéken 8 magyar hold vétetik $\frac{1}{4}$ úrbéres teleknek, a Királyhágón inneni többi megyékben mindenütt az 1836. évi V. t.-c. az irányadó.)

A városokban választói joggal bírnak azok, akiknek három lakrészből álló lakásuk vagy pedig 16 frt kataszteri tiszta jövedelmet hozó földbirtokuk van.

A Királyhágón túl mindenekelőtt szemünkbe ölik, hogy a *közvetett választói jog nyomaira akadunk*, ugyanis az 1874. évi XXXIII. t.-c. 5. §-ának utolsó pontja szerint:

„Mindenik község, mely az 1791. évi XII. t.-c. nyomán jogosítottakon kívül legalább 100 füstöt számlál, két, kisebb községek pedig egy szabadon választott képviselő (elektor vagy községi választó) által folynak be a követválasztásba.

Ilyen elektor azonban elenyésző csekély számban szerepel az ország összes választói között, mert 1908. évben összesen 4155 ilyen volt, ami az összes választóknak csak 0.4-át alkotta, vagyis csak inkább alkotmányjogi kuriózum és régi emlékként említendő meg.

Ezen emlékszerű kategóriába esnek úgy a Királyhágón innen, mint túl az 1874. évi XXXIII. t.-c. 2. §-a alapján azok, akik *régi nemesi jog* alapján választanak; ilyen 1908. évben 26618 volt, vagyis a választóknak csak 2.4%-a.

A *Királyhágón túl* különben a vagyoni cenzus nem a negyedtelek szerint állapított meg, hanem egységes földadókataszter alapján és pedig tekintettel arra, hogy van-e az illetőnek háza vagy sem, ezen alapul szolgáló kataszteri tiszta jövedelem 72 forint 80 krajcártól egész 84 forintig terjedt; amennyiben a földadó jövedelmi adóval van kombinálva, a cenzus minimális adóalapja 105 forint. *Az egész országban* pedig szintén 105 forint az adócenzus a házbéradó és a jövedelmi adó alapján; ennyi a cenzusa a gyárosoknak, kereskedőknek és kézműveseknek is, akik jövedelmi adóval vannak megróva, ha városokban laknak. Kis- és nagyközségekben pedig azon kézművesek bírnak szavazati joggal, akik egy segéd után fizetnek jövedelmi adót. Választók még továbbá a törvény 7. §-a alapján a köztisztviselők.

Világosan kiveszi a törvény a választói jogosultság alul azokat, akik atyai, gyámi vagy gazdai hatalom alatt állanak, különösen a magánszolgálatban álló szolgákat és cselédeket. A 12. §. pedig kriminális okokból és csőd miatt fosztja meg az illetőket a választói jogtól.

Már első olvasásra is szembeötönik, hogy a jelenlegi választói jogunk *egyrészt elavult*, már szinte elfeledett *intézményeken alapszik*, részben pedig *túlságosan komplikált és nem egyöntetű*. A törvény puszta szövegéből azonban még nem állapítható meg, hogy mik jelenlegi választói jogunknak igazi hibái, erre nézve elsősorban a statisztika szolgáltatja a kellő felvilágosítást.

Mindenekelőtt feltűnik a jelenlegi rendszerben az, hogy *a vagyoni cenzust semmiféle értelmi cenzussal nem kombinálja, még a légeslegaalacsonyabbikkal, az írni-olvasni tudással sem*. Így állhat elő azután az a helyzet, hogy a jelenlegi választóknak **20%-a analfabéta**. Ugyanis volt 1904-ben a választók közül :

	Összesen		Írástudó		Analfabéta	
	számszerint	%	számszerint	%	számszerint	%
Magyar	542.417	55·9	494.538	63·6	47.879	24·9
Német	123.894	12·8	115.198	14·8	8.696	4·5
Tót	110.715	11·4	84.640	10·9	26.075	13·5
Oláh	110.572	11·4	41.651	5·4	68.921	35·8
Ruthén	28.766	2·9	4.252	0·5	24.514	12·7
Horvát	11.495	1·2	8.796	1·1	2.699	1·4
Szerb	27.674	2·8	18.615	2·4	9.059	4·7
Egyéb	15.308	1·6	10.422	1·3	4.886	2·5
Összesen	970.841	100·0	778.112	100·0	192.729	100·0

Egész Nyugat-Európában példátlanul áll, hogy egy ország sorsában ilyen *nagy tömegű kulturátlan* elem bír befolyással. Természetesen egy új választói jognak ezzel a szerencsétlen módszerrel szakítania kell. Ha — és ez az alábbiakból ki fog tűnni — *az új választói jognak is figyelemmel kell lennie bizonyos tekintetben a vagyoni cenzusra, ez csakis az írni-olvasni tudással kapcsolatban lesz képzelhető.*

Érdekes különösen az oláh választóknak az aránya, ugyanis az oláh választóknak majdnem 70%-a, tehát összesen $\frac{2}{3}$ része írástudatlan, míg a magyar választók közül csak 10% írástudatlan, nem lehet tehát azt mondani, hogy a magyar törvényhozás a legmegbízhatatlanabb nemzetiségünkhöz is nem lett volna túlságosan udvarias, midőn pedig igazán lett volna jogcím a haza sorsának intézéséből az analfabéta oláh tömegeket minden kultur-ember előtt elfogadható indokolással kizárni.

Hogy mennyire gavallérok voltunk a nemzetiségekkel és elsősorban az oláhsággal szemben, bizonyítja az, hogy az ország összes népességének 17%-át kitevő oláhságnak csak $\frac{1}{5}$ -öd része tud írni és olvasni, vagyis az írni-olvasni tudó oláhság a nemzet népességének csak $3\frac{1}{2}\%$ -a,

mégis a jelenlegi választóknak több mint 11%-a oláh, ezzel ellentétben, dacára annak, hogy a magyarságnak 62%-a tud írni és olvasni, mégis csak 56% magyar van a jelenlegi választók között. Már ezen szám adatok is bizonyítják, hogy a magyarság nemhogy előnyben részesített volna politikailag a nemzetiségekkel szemben, hanem ellenkezőleg, a nemzetiségek részesültek indokolatlan politikai előnyökben; különösen áll ez az oláhságra nézve.

A magyar gavallériának ezen anomáliája még jobban kitűnik, ha a jelenlegi választókat különösen a *vagyoni census* tekintetében vesszük vizsgálat alá. Mielőtt azonban ennek tárgyalásába belekezdénénk, lássuk hogy 1908. évben a választók a törvényes jogcímek szerint hogyan oszlottak meg. Az 1874. évi törvényben megállapított különböző *jogcímek* szerint 1908. évben választó volt:

	számszerint	%
Régi jog alapján	26.618	2·4
Földbirtok „	704.855	62·9
Házbirtok „	44.268	4·0
Föld- és házbirtok együtt (5. §.)	9.436	0·8
Jövedelem alapján	247.080	22·1
Értelmiség „	83.209	7·4
Füstök utáni képviselőlet alapján	4.155	0·4
Összesen	1,119.621	100·0

Kétségtelen, hogy választói jogunk, mint azt a fenti számok is igazolják, elsősorban atekintetben szorul reformra, hogy a *választók száma szaporítandó*. Ugyanis amint látjuk, nálunk a népességnek körülbelül csak 6%-a bír választói joggal, míg Franciaországban körülbelül a népesség 30%-a szavaz; középúton áll Anglia, ahol a népességnek 16%-a bír beleszólással az ország dolgába. Hogy az ország népessége és a választók száma közti arányszám Franciaország-

ban majdnem mégegyszer akkora, mint Angliában, ennek egyik főoka különben az is, hogy a francia nép szaporodása stagnál, az angol nép pedig erősen szaporodik. Természetesen Magyarország kulturális viszonyai Anglia műveltségéhez képest ma még vajmi hátra van, tehát nekünk nem lehet és nem is szabad ambicionálnunk egyelőre még az angol arányszám elérését sem! Ezen állításomat indokolják még gazdasági okok is, — ugyanis Anglia főleg *ipari* állam, sűrűn lakott és művelt, — Magyarország pedig kiválóan *agrikultur* ország, gyéribben lakott és kevésbé művelt.

A fenti táblázat szerint a jelenlegi választóknak túlnyomó többsége *agrárelem*, ami megfelel Magyarország közgazdasági viszonyainak, hiszen tudjuk, hogy az ország lakosságának körülbelül 70%-a *földművelő*. Hogy a városi ipari munkásság aránylag gyengén van képviselve, ennek az az oka, hogy 40 év előtt még alig volt gyáriparkunk, tehát gyári munkásunk sem lehetett és így nem is igen gondoskodhatott róluk a törvényhozás. Természetesen ez a hiány elsősorban lesz pótlendő a reformban, — erről alább külön fejezetben szólnunk.

Ha azonban mélyére nézünk a jelenlegi viszonyoknak, szinte megdöbbenéssel látjuk, hogy — amint már feljebb is említettem — *jelenlegi rendszerünk a birtok-területi cenzus megállapítása tekintetében is mennyire kedvez a nemzetiségeknek*, különösen az utóbbi időben mindinkább megbízhatatlanná váló oláhságnak és tótságnak és milyen hátrányos helyzetbe hozza a magyarságot és a magyar állameszméhez hű németiséget. Áll ez különösen a Királyhágón inneni vármegyékre. Oka pedig ennek az, hogy — amint már fentebb is említettem — ma is még az ország túlnyomó részét képező kisbirtokosságra nézve *nem egy egységes adócenzus* állapítja meg a választói

jogot, hanem az adóra és jövedelemre való tekintet nélkül az úrbéres negyedtelek tulajdona, tehát egy — *birtokterület.*

30—40 évvel ezelőtt egy felsőmagyarországi, szilágy-megyei vagy krassószörénymegyei úrbéres negyedteleknek sem hozadéka, sem a forgalmi értéke nem közelítette meg az alföldi vagy bánáti magyar és német úrbéres telkeknek értékét, illetve hozadékát, természetesen az adó is kisebb volt a periferiákon, mint az ország termékeny középső részében, ahol a magyarság és németség telepedett le. Így állhatott tehát elő az az anomália, hogy míg Szilágy vagy Árva megyében 80 kr. adó fizetése mellett már választó volt az oláh vagy tót negyedtelkes gazda, addig vannak az Alföldnek vidékei, ahol 80 korona a negyed úrbéres telek adója és így ilyen magas a vagyoni census is. Ez természetesen égbekiáltó igazságtalanság.

Amikor már a vasúti közlekedés, az általánosan terjedő kultúra és vagyonosodás előidéztek azt, hogy például az ország legészakibb részében, Sáros és Liptó megyében is 4—500 frt egy hold föld forgalmi értéke, úgy *hogy a nagy gazdasági és vagyonbeli különbség, amely még egy emberöltővel előbb az országnak hegyvidéke és síkvidéke között fennállott, ma már szinte eltűnt,* ma már ríktó színben tűnik elénk, hogy milyen politikai előnyökben részesítette a választói census kérdésében a „zsarnok“ magyarság az „elnyomott“ nemzetiségeket. Ezt alábbiakban tudjuk kézzelfoghatólag bebizonyítani.

Ugyanis magas, vagyis fertálytelkenként 20 koronánál nagyobb census van (a Királyhágón innen) az összes községeknek 13°/o-ában. Ezzel szemben az alábbi megyékben a községeknek több mint 13°/o-ában található ilyen magas census. Tudjuk, hogy a magyarság országos arányszáma 51°/o, a németségé 11°/o. Ezen adatok alábbi össze-

hasonlítása bizonyítja, hogy a Királyhágón innen a magas cenzusú 21 megye közül 20-ban vagy a magyarság vagy a németiség a domináló elem. Tehát jelenlegi törvényünk szerint a magas cenzus (Nyitrát kivéve) kizárólag a magyarokat és németeket sújtja.

Megye	Községek hány %-ban van magas cenzus? (Az országos arányszám 13%)	A magyarság megyei aránya? (Országos átlag 51%)	A németiség megyei aránya? (Országos átlag 11-8%)
1. Esztergom	50	79	12
2. Nyitra	17	19	7
3. Baranya	23	52	35
4. Fehér	37	84	12
5. Moson	38	29	60
6. Somogy	16	90	5
7. Sopron	33	50	37
8. Tolna	60	68	30
9. Veszprém	17	84	14
10. Bácsbodrog	93	41	30
11. Csongrád	46	100	—
12. Heves	25	100	—
13. Jásznagykunszóln.	39	100	—
14. Pest	23	83	12
15. Borsod	22	95	—
16. Békés	66	73	—
17. Hajdu	25	100	—
18. Arad	17	22	12
19. Csanád	48	74	—
20. Temes	29	9	33
21. Torontál	65	19	30

Amily mértékben nyomja a magas cenzus politikailag a magyarságot és a németiséget, olyan arányban kedvez az alacsony cenzus a többi népfajoknak.

Ugyanis alacsony, vagyis fertálytelkenként 4 koronánál kisebb census van (a Királyhágón innen) az összes községeknek 14°/o-ában. Ezzel szemben az alábbi megyékben a községeknek több mint 14°/o-ban van ilyen alacsony census.

Tudjuk, hogy a tótság országos arányszáma 12°/o, az oláhoké 17°/o, a ruthéneké 2·5°/o. Ha ezen adatokat összevetjük, akkor kitűnik, hogy az alacsony censusú megyékben ezen nemzetiségek az országos aránynál nagyobb mérvben laknak, vagyis kitűnik, hogy az *alacsony census a tótságot, oláhságot és ruthéneket jogtalan és indokolatlan politikai előnyben részesíti a magyarság és németiség kárára.*

Megye	A községek hány %-ban van alacsony census? (Az országos arányszám 14 ^o /o)	A tótság megyei arányszáma? (Az országos átlag 12 ^o /o)	Az oláhság megyei arányszáma? (Az országos átlag 17 ^o /o)	A ruthénség megyei arányszám? (Az országos átlag 2·5 ^o /o)
1. Árva	77	94	—	—
2. Liptó	51	92	—	—
3. Trencsén	78	92	—	—
4. Bereg	96	—	—	45
5. Sáros	41	66	—	20
6. Szepes	30	57	—	8
7. Ung	33	28	—	36
8. Zemplén	39	32	—	10
9. Bihar	18	—	44	—
10. Máramaros	94	—	24	46
11. Szatmár	20	—	34	—
12. Szilágy	94	—	60	—
13. Ugocsa	16	—	11	40
14. Arad	15	—	65	—

Valóban megáll az ember esze, amikor ezen adatokat látja, hogy mennyire vakmerően valótlan nemzetiségi

politikusainknak azon állítása, amivel Béctől kezdve az egész külföldet megméltelyezték, hogy t. i. nálunk a nemzetiségek politikailag el vannak nyomva. Nem hiszem, hogy volna a világon még egy olyan gyámoltalan nemzet, amely a nemzeti állameszméhez hű fajokat, mint nálunk a magyart és németet, politikailag ennyire háttérbe szorította volna a megbízhatatlannak bizonyult nemzetiségekkel szemben.

Nemzetiségeink nagyon szeretik hangoztatni és követelni a *jogegyenlőséget*. Nos, legyen részük benne! A fenti két statisztikai táblázat megmutatja, hogy a jogegyenlőségre igenis szükség van a választói jogban is, de az a népfaj, amelyiknek méltatlankodva van joga követelni a jogegyenlőséget, az éppen az elnyomónak kikiáltott magyarság. Alább rámutatunk azon okokra, amelyek miatt a jövőben fenn kell ugyan tartani a választói jognak egyik kriteriumát: a *vagyoni cenzust* is, a **területi cenzus helyett** azonban, amely legfőbb oka az anomáliáknak *egy közép nagyságú átlagos adócenzust kell megállapítani*. Ez a cenzus legyen egyenlő az ország minden részében és akkor majd nem fognak előfordulni olyan abszurdumok, hogy amíg a 80 kr.-t fizető szilágymegyei oláhságnak van szavazati joga, addig némely vidékeken a 70—80 korona adót fizető magyarnak vagy németnek nincs.

* * *

Bár jelen értekezésemnek tárgya csak az anyagi választói jog reformja és sem a *választási eljárással*, sem a *kerületek beosztásával* jelenleg tüzetesen *foglalkozni nem akarok*, mégis amidőn a jelenlegi rendszer hibáiról és anomáliáiról megemlékezem, nem hagyhatom szó nélkül, hogy a nemzetiségeket a jelenlegi rendszer nemcsak cenzus tekintetében részesíti indokolatlan, joggatlan és vesze-

delmes előnyökben a magyarsággal és a németséggel szemben, hanem áll ez a *kerületi beosztásra* is, amire nézve köztudomású és ríktó példák vannak, hiszen tudjuk, hogy van kerület, amelynek 180 oláh szavazója küld egy képviselőt, míg vannak kerületek, amelyekben 15.000 magyar választó szintén csak egy képviselőt küld. Ez a példa is igazat ad a nemzetiségi izgatók azon állításának, hogy ebben az országban bizonyos népfajok a többiekkel szemben politikai előnyökben részesülnek, csak hogy a viszonyoknak tüzetes és igazságos vizsgálata azt bizonyítja, hogy ezek az előnyösített népfajok éppen a megbízhatatlan és lázongó nemzetiségek voltak.

Nehogy pedig az általános választói jognak a hívei úgy argumentálhassanak, hogy a jelenlegi választói jog az általunk is a jelen fejezetben kimutatottak szerint kedvez a nemzetiségeknek, tehát az általános választói jog nem hogy rontaná, hanem eselleg javítaná a magyarság helyzetét, rá kell mutatni arra, hogy azok az előnyök, amelyekben a jelenlegi rendszerünk úgy a cenzus, mint a beosztás tekintetében nemzetiségeinket részesíti, a *praxisban* eddig sohasem jelentettek nagy veszedelmet. Nem pedig azért, mert jelenleg a magyar politikai életben *csak csekély számú választóval kell operálnunk*, tehát 20—30 kerületet kivéve nagy általánosságban a nemzetiségi választókerületeket, éppen mert azoknak kevés számú választójuk van, *politikailag asszimilálni* lehetett.

Végre hiszen, aki ezen állításunkat tagadásba venné, az megtagadná az ezeréves magyar népnek politikai túlsúlyát, politikai iskolázottságát, társadalmi és kulturális felsőbbségét és a magyar intelligencia vezető erejét. Mindezek a nagy, kézzel meg nem fogható, de hatásukban óriási erők okozták azt, hogy a jelenleg kisebb tömegű nemzetiségi választók még azon kerületekben is, ahol

többségben voltak a magyarság vagy németség felett, legtöbbszörre nem nemzetiségi, hanem a magyar állameszméhez hű képviselőket választottak meg. Ha azonban az általános választói jogot hoznánk be és egyszerre óriási nemzetiségi tömegeket dobnánk be a politikai életbe, ezeket politikailag asszimilálni már nem bírnánk és az egész országrészek közéletét szolgáltatóknak ki a nemzetiségeknek.

Példát szolgáltat ezen állításunkra a legutóbbi képviselőválasztás is. Például Arad megye, ahol az oláhság nincs abszolút többségben a megyében, mégis nagyszámú nemzetiségi képviselőt küldött azért, mert a megye népes, a nemzetiségi cenzus alacsony, egyszóval olyan nagy nemzetiségi tömegekkel állott szemben a magyarság, amelyekre nézve már a fentebb említett *etikai imponderábilák* nem bírtak kellő hatással. Ezzel szemben voltak erdélyi megyék, amely megyékben az oláhság abszolút többségben van ugyan, de a *választók csekély száma* miatt az ottani magyar és szász *intelligencia vezetőereje és politikai befolyása* kellő mérvben érvényesülni tudott és nemzetiségi képviselők alig jutottak mandátumhoz. Hiszen tudjuk azt, hogy oláh képviselőinknek nagyobb része nem az erdélyi, hanem a Királyhágón inneni részekből kerül ki.

Természetes, midőn ezt félremagyarázások elkerülése végett kénytelenek voltunk megjegyezni, a világért sem akarjuk gyengíteni azon fenti álláspontunkat, hogy a jelenlegi, főleg *területi cenzusos* szisztéma és kerületi beosztás, amely elvben és sokszor praxisban is kedvez a nemzetiségeknek, úgy az egyenlőség és igazság mint a magyar államra szemponyjából is megreformálandó.

Lássuk már most, hogy a jövőben mik legyenek azok az elvek, azok az általános és különös kellékek, amelyek alapján a választói jog nemzeti irányban megreformálandó lenne.

III. Alapkellékek.

Kiindulási pontunk az volt, hogy a választói jog első-sorban nem jog, hanem kötelesség; kötelessége a hon-polgárnak, hogy amidőn a haza sorsáról dönt, szemei előtt a nemzetnek érdeke — amely sokszor a szűk lát-körű egyéni érdekeivel pillanatnyilag talán ellentétesnek is látszik — lebegjen mindig. Az egyéni és közérdeknek ezen sokszor előforduló ellentéte, továbbá a modern állam köz-jogi, közgazdasági és társadalmi kérdéseinek évről-évre komplikáltabb volta, két, fizikailag meg nem mérhető tulaj-donságot kívánnak meg a szavazótól: 1. az erkölcsi ön-állóságot és épséget, 2. értelmességet; szóval *lelki és szellemi képességeket*¹⁾.

Úgy az erkölcsi önállóságnak, mint az értelmességnek alapfeltétele *az érett férfikor*. Mint már fentebb említettem, semmi értelme sincsen annak, hogy az állam a magán-jogilag kiskorúaknak beleszólást adjon az ország dolgába és így a *legalsó korhatárnak legalább is a betöltött 24 életévet kell venni*.

Az erkölcsi önállóságnak egyik alapfeltétele bizonyos *társadalmi állandóság* is. Hiszen aki saját életét nem bírja úgy berendezni, akár erkölcsi, akár szellemi erejének hiányában, hogy valami *stabil foglalkozást* találjon, hogy *állandó lakása* legyen, hanem mint a vándormadár hetenkint vagy hónaponként majd itt, majd ott tűnik fel, az ilyen ember természetszerűleg *nem bírhat érzékkel az örök életre és állandóságra teremtett állami élet természete és szükségletei*

1) Concha Győző. Politika.

íránt. Az ilyen ember tehát, mint a társadalomnak nyugtalan, megbízhatatlan és folyton változó eleme, — mindaddig, míg életben és egyéniségében a közélet intézéséhez szükséges higgadtság és állandóság be nem következik — szerintem alkalmatlan az ország dolgának az intézésére. Éppen ezért általános és alapfeltételnek kell lenni annak, hogy a szavazónak hosszabb időn át *ugyanazon községben állandó lakása és állandó rendes foglalkozása legyen.*

Ezek olyan *primitív kellékek*, amelyek nélkül választói jogról rendezett államban, azt hiszem józanul, szó sem lehet. Ezen általános kellékek közé kell számítanunk a *büntetlenséget* is. És itt nemcsak azt értem, hogy a választói jogát elveszti az, aki a büntető kodex tilalmát nyereségvágyból hágja át vagy embertársai életét, testi épségét stb. sértette meg, hanem szigorúan el kell venni a választójogot a *politikai bűnösöktől is*, akár a *társadalmi rend*, akár a *magyar nemzeti állam érdekei* ellen vétkeztek.

Ezek volnának azon *általános kellékek*, amiket *mindenkitől* egyformán meg kellene kívánnunk.

Természetesen ezeken kívül még keresnünk kell azon *speciális ismérveket* is, amelyekből emberileg arra lehet következtetni, hogy a szavazóban meg van a kellő *erkölcsi önállóság* és a megfelelő *értelmesség*.

Egyszóval egy *általános cenzust* kell keresnünk, amely biztos mértéke lenne annak, hogy mindkét kellék megvan-e a szavazó polgárban.

Az általános választójog hívei a *vagyoni cenzustól mentes kulturcenzust* tartják ilyennek.

Lássuk tehát, hogy mi volna az a *magyar kultur-cenzus*, amiben megnyugodhatnánk és hogy ha akadunk is ilyenre, hazánk speciális viszonyai között nem kellene-e a kultur-cenzus *mellett*, legalább is *ideiglenesen*, átmenetileg *másféle cenzusokat* is felállítani?

IV. Általános értelmi cenzus.

A jelenlegi magyar értelmi cenzus túlmagas, mert most vagyona való tekintet nélkül csak a *diplomás* ember szavazhat. Ez egy mai nap már tarthatatlan véglet, végre is 40 év alatt mégis csak haladt előre Magyarország kultúrája annyit, hogy a választójogi *értelmi cenzust is leszállíthatjuk*. Az a kérdés már most, hogy *meddig* szállítsuk le, mi legyen a kultur cenzus *minimális mértéke?*

A nemzetközi radikálisok értelmi cenzusnak a *puszta írni-olvasni tudást, nemzeti radikálisaink pedig a magyar írni-olvasni tudást akarják szellemi cenzusként megszabni.*

Véleményem szerint egyedül a puszta írni és olvasni tudás nem lehet mértéke a polgárok értelmi képzettségének, mert hiszen az írni-olvasni tudás még nem műveltség, az csak *eszköze a műveltségnek*, különösen nálunk, ahol a legutóbbi időig oly hanyagul őrizték ellen az elemi iskolai tankötelezettség teljesítését.

A műveltségi cenzusnak ilyen túlságos alacsony és főleg bizonytalan, gummiszerű megállapítása mindenekelőtt *szociális veszedelmeket rejt* magában, ugyanis a 24 éven felüli írni és olvasni tudó férfinepesség társadalmi eloszlás és anyanyelv szerint a következő képet mutatja:

	Magyar.	Német	Tót	Oláh	Ruthén	Horvát	Szerb	Egyéb	Összesen	Ebből munkás
Írni-olvasni tudó 24 éves férfipolgár	1,602.518	383.579	301.769	190.703	11.478	31.370	59.266	32.818	2,618.501	1,130.083

Mint látjuk, tehát a szavazóknak a száma mintegy megháromszorozódnék és ezen óriási tömegszavazónak *majdnem fele vagyontalan munkásember lenne*, ami ha meggondoljuk azt, hogy a jelenlegi szavazóknak csak 6%-a munkás, **forradalmi megoldás lenne**. Így kiszolgáltatnánk az ország ügyeinek vezetését és az egész köz- és társadalmi életet a legféktelenebb és legönzőbb **demagógiának**. Hiszen az, aki nevét is csak nagy kinnal tudja leírni és különben semmi más műveltsége nincsen, az államról, a társadalomról, honpolgári kötelességeiről, a komplikált közjogi viszonyokról, a nagy közgazdasági és társadalmi problémákról még csak alapfogalmakkal sem bírhat és a tények kérlelhetetlen logikájánál fogva *igavonójává lesz a nemzetközi szociálisták agitátorainak*.

Egy ilyen reformot csak társadalmi forradalmár akarhat létesíteni hazánkban. Valószínű, hogy egy ilyen kétségbe esett ugrást még az egynyelvű, egyvallású és egyöntetű kulturájú nemzetek is csak hosszú idő múlva, nagy pusztulások és nagy elerőtlenedés után bírnának kiheverni, a mi szegény országunk pedig feltartóztatlanul végromlásába rohanna!

Nem érthetek egyet azokkal sem, akik szellemi cenzusként a *magyar írás-olvasást* kívánják megállapítani.

Először is, ez sem jelenti azt, hogy az illető a *magyar kultúra* legalsó mértékét megüli, mert erre is áll az, hogy az írás-olvasás még csak *eszköze* a kulturának, tehát ez még nem a magyar kultúra! Tehát szociális szempontból ez sem nyújtana garanciát, hiszen, amint alább, a vagyoni cenzus tárgyalásánál szomorúan fogunk meggyőződni róla, kiderül, hogy az ingatlan vagyon, különösen a *kisbirtok túlnyomóan nem a magyarság, hanem a nemzetiségek kezében van, tehát éppen a magyar elem körében óriási tömeg a vagyontalan proletár!* A magyarul írni és olvasni tudás a szociális

veszedelmet tehát egyáltalában nem szüntetné meg, hanem még *ártana is a magyar szupremációnak*, mert míg a nemzetiségi vidékekről az illető nemzetiség *faji öntudattal bíró intelligens* osztályából kerülnének ki a képviselők, addig a magyar vidékek a magyar nemzeti állameszme iránt *közömbös, sőt ellenséges indulatú nemzetközi szociálista* képviselőket küldenének.

A magyar vidékek képviselői tehát így nem a faj- és hazaszeretet által áthatott magyar intelligenciából kerülnének ki, hanem *nemzetközi szociálista vezérek*ből, tehát *faj-szeretet és nemzeti érzés tekintetében a magyarság képviselői alantasabbak volnának a nemzetiségi képviselőknél.* (Lásd Tisza István gróf 1910. évi januári főrendiházi beszédét.)

Ez az első tekintetre *sovinisztának* látszó magyar cenzus tehát végeredményében könnyen visszafelé sülhetne el, mert a fentiek szerint inferiorisabb helyzetbe hozhatná politikailag a magyarságot a nemzetiségekkel szemben.

De nem lenne politikus a magyar írni és olvasni tudás kikötése azért sem, mert azzal a nemzetiségi agitátorok kezébe olyan csóvát adnánk, amellyel felgyujtanák a még ma békés nemzetiségeink lelkét is, így főleg hazafias német-ségünket.

De nincs is szükségünk egy ilyen „porosz” módszerre, mert egy más, kézenfekvő természetes és törvényes alapelv fekszik előttünk, amely még jobban célhoz vezet. Adjunk *általánosságban, vagyoni cenzusra való tekintet nélkül*, választói jogot minden olyan polgárnak, aki a fent megállapított általános kellékeken kívül *nemcsak* írni és olvasni tud, hanem emellett tanfelügyelőileg láttamozott *iskolai bizonyítvánnyal* tudja igazolni, hogy az 1868. évi XXXVIII., 1879. évi XVIII. és az 1907. évi XXVI. és XXVII. t.-c.-ekben *előírt elemi iskolai tankötelezettségének sikeresen eleget tett.*

Lássuk, mit mondanak ezek a törvények?

Az 1868. XXXVIII. t.-c. (a népiskolai közoktatás tárgyában) a hitfelekezeti és községi iskolák tantárgyait a 11. és 55. szakaszban a következőkben állapítja meg:

1. hit- és erkölcstan;
2. írás és olvasás;
3. számolás, hazai mértékek és pénznemek;
4. nyelvtan (a község nyelvén);
5. beszéd- és értelemgyakorlat;
6. *hazai földleírás és történet*;
7. *némi általános földleírás és történet*;
8. természettan és természetrajz;
9. gazdászat és kertészet;
10. *a polgári főbb jogok és kötelességek tanítása*.

Ebben az időben még állami iskola alig volt s mint látjuk a községi és felekezeti iskolákban amaz idők *túlzó liberáliszmusa* (melynek szerencsétlen szülötte a nemzeti-törvény és horvát kiegyezés is), az államnyelv oktatását sem követelte meg, de legalább is kötelezővé tette a hazai történet, földrajz és polgári jogok és kötelességek tanítását, aki tehát ezen tantárgyakat sikeresen elsajátította, az legalább bír *némi fogalommal hazánk multjáról, jelenéről* és így némi beavatottsága lehet *jövőjét* is irányítani.

Javított a helyzeten az 1879. évi XVIII. t.-c. (a magyar nyelv tanításáról a népoktatási tanintézetekben), melynek 4. szakasza kimondja, hogy:

„A magyar nyelv az összes bárminemű nyilvános népiskolákban a köteles tantárgyak közé ezennel felvételik.“

Betetőzte ezt a nemzeti munkát Apponyi 1907. évi törvénye: „A nem állami népiskolák jogviszonyairól és a községi és felekezeti néptanítók járandóságairól“, melynek 19. szakasza kimondja, hogy:

„A nem magyar tanítási nyelvű elemi iskolákban, akár részeshülnek állami segítségben, akár nem, a magyar nyelv a mindennapi tanfolyam

valamennyi osztályában a vallás- és közoktatásügyi miniszter által megállapított tanítási terv szerint és kijelölt óraszámban oly mértékben tanítandó, hogy *a nem magyar anyanyelvű gyermek az ő életcéljának megfelelően gondolatait magyarul érthetően ki tudja fejezni.*“

Van tehát már törvényünk, amely megköveteli, hogy az állam nyelvét megtanulja a jövő generáció.

De legalább is ilyen becses a törvény 24. szakasza is, amely szerint a *minister fegyelmi eljárást* rendelhet el:

a) ha a tanító a *magyar nyelv* tanítását *elhanyagolja*, vagy azt nem a kitűzött célnak megfelelő sikerrel tanítja. . . .

b) ha az iskolában a kormány által *eltöltött*, vagy a miniszter által nem engedélyezett *tankönyveket* vagy taneszközöket használ,

c) ha *államellenes irányt követ*. Államellenes iránynak tekintendő különösen minden cselekedet, amely az állam *alkotmánya, nemzeti jellege, egysége, különállása vagy területi épsége*, továbbá az állam nyelvének törvényben meghatározott alkalmazása és az állam címere, jelvényei és zászlója ellen irányul, történt, legyen az akár tanhelyiségben, akár azon kívül, vagy más állam területén élőszóban, írásban, nyomtatvány, képes ábrázolat vagy egyéb taneszköz által“.

Sőt a 26. szakasz kimondja azt is, hogy:

„Az olyan *iskolát* amelynek tanítója állásától a 24. szakasz a) b) és c) pontjában felsorolt okok valamelyikéből mozdított el, a vallás- és közoktatásügyi minister *megszűtetheti és helyébe állami iskolát* állíthat.“

Van tehát súlyos szankciója is az új törvény rendelkezéseinek és ami a legfőbb, biztosítva van, *hogy a jövőben hazafiatlan szellem egy népiskola falai között sem üthet tanyát.*

Valóságos politikai Kolombus-tojás tehát, hogy *az általános választói reform alapjául ezeket a népiskolai törvényeket tegyük.* Ezt követeli már a logika és a következetesség is, mert hiszen valamely öntudatos nép összes törvényei és intézményei között meg kell lenni a *politikai összhangnak.*

Ha rá akarunk térni a választói reformban a *kizárólagos műveltségi cenzus* sikamlós útjára, ne kapdossunk kocsonyás külföldi módszerek után, hanem vegyük elő a mi magyar

törvényeinket, amelyek elrendelik, hogy *minden polgárnak milyen legkisebb elemi műveltséget kell megszereznie*. Aki olyan haszontalan vagy ostoba, hogy még ezt a legkisebb kulturát sem szerzi meg, az ne tartson igényt hazája sorsának intézésére.

Haszontalan vagy buta tömeget nem szabad az urnához bocsátani, hogy kinek van meg erre a fontos szerepre a legegységibb szellemi képessége, annak legtermészetesebb és legszilárdabb mérője a *népoktatási törvény*. Ezt az álláspontot igazolni lehet az egész világ előtt, hiszen ennek alapja csupa szentesített törvény!

Ezt az általános *szociális és politikai igazságot* még nagyobb erővel támogatja a *magyar nemzeti szempont*.

Annak idején keserű politikai küzdelmek árán sikerült törvényerőre emelni Apponyi iskolajavaslatát; benne az adott viszonyokhoz képest mindent elkövettünk, hogy a haza minden gyermekének fogékony lelkét alkalmassá tegyük arra, hogy megihlesse a magyar nemzeti génusz és hogy idegen bálványok imádása meg ne metelyezze.

Igazán kár volt meghozni e törvényt, ha még azt a szankciót sem adjuk meg neki, hogy *a jövőben ez a törvény legyen a honpolgári jogok egyedüli hivatott mérlege*. Aki e törvény szellemével, a magyar nemzeti gondolattal szembehelyezkedik, annak a jövőben ne legyen része a magyar haza sorsának az intézésében.

Ha fenn akarjuk tartani e földön a magyarság suprématááját, a választói reformnak nem lehet más alapja, mint ez.

Tudom, szomorú kulturális és etnográfiai viszonyaink között még ez sem elég, még ezt az alapelvet is ki kell egészíteni *más korlátokkal és biztosítékokkal*, de ez legalább biztos, törvényes nemzeti alapelv, amelyen lehet tovább építeni.

Szó sincs róla, ma még a *népiskolai* törvények, még a régiek *sem hajtottak végre teljesen*, ugyanis az 1868. évi XXXVIII. t.-c. 48. szakasza a következőket mondja:

„Az elemi népiskolai oktatás két tanfolyamot foglal magában, ú. m.:
1. a *hat évig* tartó mindennapi, 2. a három évig tartó ismétlő iskolai tanítást”.

Azonban köztudomású, hogy a legtöbb, főleg a nemzetiségi népiskolában az V. és VI. osztály és az ismétlő tanfolyam jóformán *rendszeresítve sincs*, sőt a tanköteles fiúk közül körülbelül 25% egyáltalában nem is volt iskolába beíratkozva. Ugyanis 1908-ban összesen csak 962.000 fiú volt iskolába beíratva, 231.000 pedig be sem íratkozott, az 1,200,000 tanköteles fiú közül pedig a hat elemi iskolát összesen csak 48.000 végezte el.

Ez bizony elég silány eredmény!

Sokat, nagyon sokat kell még a kulturában haladni nemzetünknek, amíg *általánossá* válik az a törvényeink által megkívánt *elemi műveltség*, amit egyedül lehet és szabad az általános választói jog kizárólagos alapjaivá tennünk. Hogy népműveltségünk *egyöntetűen* legalább ezt a legalsóbb fokot is elérhesse, évtizedek fognak eltelni. Egyidejűleg *tanügyi* téren nagyon sok *reformot* kell életbeléptetnünk. Így a *népiskolai tanterv* sok tekintetben kiegészítésre szorul; erősen kell emelnünk a *tantestület* *nívóját* is, ami szorosan összefügg a *tanítóképzés* gyökeres átalakításával. Végül nagyon fontos, hogy *tanfelügyelői karunk* szaporíttassék és az egész intézmény úgy reformáltassék meg, hogy képes legyen *hatékony ellenőrzést* gyakorolni egész népoktatásunkra és az évfáráó vizsgákra; hogy az a *végbizonyítvány*, amely a választóijog alapja lesz, *megbízhatóan* igazolja a tanuló *tényleg elsajátított* elemi kulturáját! Ha már most felállítjuk ezt az általános *szellemi cenzust*, amely a *vagyoni*

viszonyokra való tekintet nélkül képesít a szavazó jogra, kizárólag ezen *jogcímen* még egyelőre kevesen fognak szavazni, de a kultúra terjedésével évről-évre növekedni fog a számuk és 1—2 évtized alatt *szinte önmagától feleslegessé fog válni minden vagyoni vagy jövedelmi cenzus*. Majd ha nemzetünk elfogja érne (hiszem, gyors tempóban) azt a kulturfokot, amidőn *minden* állampolgár megszerzi a *normál iskolákban előírt elemi kulturát*, akkor senki sem fogja majd a választói jogot a nehézkes adócenzus kimutatásaival igazolni, — hanem egyszerűen be fogja mutatni az elemi iskolai *végbizonyítványát*. **Majd** ha ilyen művelt lesz Magyarország, **akkor lesz érett az általános választói jogra** és akkor válik majd *nélkülözhetővé és feleslegessé önmagától a vagyoni vagy jövedelmi adócenzus!* Amíg azonban ézt a kulturfokot nemzetünk el nem éri, addig kiegészítésül más jogcímekeket, más cenzusokat is meg kell állapítanunk, illetve kellő reformmal fenntartanunk! Ilyen főleg a *vagyoni cenzus*.¹⁾

---

¹⁾ Álláspontom és eszmemenetem analógiájára akadtam az 1882. évi olasz törvényben. Ugyanis abban az általános állampolgári követelményeken kívül általában megköveteltetik minden választótól az írni és olvasni tudás, azonban magábanvéve ez még nem ad választói jogot, hanem az írni és olvasni tudáson kívül felállít az olasz törvény egy *külön magasabb értelmi és egy vagyoni cenzust*, szavazó tehát csak az az olasz állampolgár lehet, aki az írni és olvasni tudáson kívül megüti vagy a kultur-cenzusnak vagy az adócenzusnak a mértékét. A kultur-cenzust lehet igazolni, ha az illető vizsgát produkál az *olasz elemi iskolai törvényekben előírt tantárgyakból*.

Ez tehát jóformán teljes analógiája a fenti álláspontunknak, hogy t. i. vagyoni cenzusra való tekintet nélkül szavazati jog adandó azon írni és olvasni tudó magyar állampolgárnak, aki a népiskola sikeres elvégzését hiteles bizonyítvánnyal igazolni tudja.

Meg kell jegyezmem, hogy ezen, szerény véleményem szerint egyedül egészséges, törvényes és praktikus ideát a magyar politikai irodalomban elsőnek dr. Múth Gáspár temesvári ügyvéd, a hazafias délvidéki németseg egyik politikai és társadalmi vezetője vetette fel és ennek alapján ismertette részletesebben ezen gondolatot a Budapesti Hirlapban 1909. évi január 24-én megjelent vezércikkemben: „A választói reform“ címén.

V. Vagyoni cenzus.

Úgynevezett radikális oldalról minduntalan azt halljuk, hogy a vagyoni cenzus nem egyeztethető össze a demokratikus haladással, mert ez az alkotmánynak plutokratikus zománcot ad és a választói jogot kisajátítja a vagyonosok részére. Nem ad általános jogot, hanem osztályjogot, a vagyonosok osztály jogát, tehát végeredményében újból egy osztályparlamentet teremt meg. Természetesen ez az argumentum tarthatatlan, ha a törvényhozás a fentiek szerint az elemi tankötelezettség sikeres elvégzésére alapított *általános szellemi cenzus* fog behozni, mert ez esetben *az általános választói jognak igazi alapja* a kultúra terjedésével fokozatosan *a minimális szellemi cenzus lesz*. De ettől eltekintve, még ha nem történnék is meg ez, mosolyogni kellene e vád felett, mert egy alacsony, például 10 koronás adócenzusra igazán nem lehet azt ráfogni, hogy ez csak a vagyonosok osztályának ad polgárjogot, mert hiszen ennyi állami adót, még ha egy krajcár vagyona sincsen, minden ügyesebb, jobbféle, saját keze munkája után élő kézműves is fizet.¹⁾

Iyen alacsony adócenzus különben is csak részben van összefüggésben a vagyonnal, mert hiszen állami egyenes adót fizetnek a polgárok keresetük és személyes tevékenységükből származó jövedelmük után is, tehát ez

---

¹⁾ Az új adótörvények hatásáról szóló statisztikai adatok mindenestre fognak bizonyos eltolódásokat feltüntetni — azonban valószínűleg nemzeti szempontból — kedvezőeket. Természetesen ma még e hatásról csak jósolni lehet, pozitív kép még nem alkotható.

nemcsak a félretett tőkék tulajdonosainak, vagyis a szocialista oldalról annyira támadt *tőkének* adja meg a szavazati jogot, hanem a jobbféle testi vagy szellemi *munkának* is.

Azokra nézve tehát, akik a törvényes elemi tankötelezettség elvégzését államunk jelenlegi elmaradt kulturális viszonyai miatt nem tudják kimutatni, egyelőre feltétlenül szükséges némi *vagyoni vagy kereseti* cenzusnak a kimutatása, mert hiszen azt tudjuk, hogy az *erkölcsi önállóságnak* — esendő emberek lévén — nagy általánosságban igazi biztosítéka az illető társadalmi helyzetének megfelelő *anyagifüggetlenség*. Nem kell ezt sokat bizonyítani, mert hiszen a tisztességes és elégséges kereset legtöbbször azt mutatja, hogy az illető munkás és *szorgalmas* ember, *némi vagyon* pedig — származzék ez akár *vagyonszerzésből* akár *vagyonmegtartásból* — feltétlenül *önuralomnak* a jele s úgy a szorgalom, mint az önuralom jele bizonyos *erkölcsi épségnek* és biztosítékai az erkölcsi önállóságnak, amit az állam joggal megkívánhat azon polgáraitól, akiknek a közéletben döntő szerepet enged.

Mielőtt azonban belemennénk annak a kérdésnek a taglalásába, hogy hazánkban *milyen* és körülbelül *mekkora vagyoni cenzus* lenne megfelelő, felvetődik a kérdés, hogy egy *alacsony vagyoni cenzust*, mint *egyedüli jogalapot*, lehet-e megállapítani azok részére, akik az elemi iskolai *szellemi cenzust nem bírják* kimutatni? Vagy pedig kívánatos-e, hogy ezekre nézve a szellemi cenzusnak *elképzelhető legalacsonyabb* fokát: az *írni és olvasni tudást* szintén megköveteljük-e, *kombinálva egy alacsony vagyoni cenzussal*? Hazánkban, sajnos, elmaradt kulturális viszonyai szinte parancsolólag kívánják meg ezt a *junktímot*. Ugyanis a 3,900.000-nyi 24 éven felüli férfi népességünk közül írni és olvasni csak 2,630.000 tud, tehát analfabéta közöttük 1,270.000!

Részletes felvilágosítást nyújt erre a kérdésre nemzeti-ségi szempontból is az alábbi tábla, a mely szerint a 24 éves polgári férfiakból:

	Magyar	Német	Tót	Oláh	Ruthén	Horvát	Szerb	Egyéb	Összesen	Ebből munkás
Írástudó ...	1,602.518	388.579	301.769	190.703	11.478	31.370	59.266	32.818	2,618.501	1,130.033
Analfabéta...	409.207	61.348	131.025	492.128	72.552	12.679	48.635	43.350	1,270.924	685.581
Összesen ...	2,011.725	449.927	432.794	682.831	84.030	44.049	107.901	76.168	3,889.425	1,815.664

Amint ebből a statisztikából látjuk, nálunk az *írni-olvasni tudás aránylag legjobban a német és a magyar férfiak között van elterjedve*, legkevésbé pedig az oláh és a ruthén nép között. Feltétlenül szükséges tehát, hogy nálunk a *vagyoni cenzussal kapcsolatosan megkívántassék a szellemi cenzusnak elképzelhető legalacsonyabb foka: az írni-olvasni tudás*. Hiszen az analfabétákról igazán a legkevésbé lehet feltételezni azt, hogy az állampolgári jogokról és kötelességekről bármiféle fogalmuk is lehessen, nemcsak hogy nem bírnak az elemi műveltséggel sem, de nem áll rendelkezésükre annak megszerzésére még az *eszköz* sem. Egy országban, amelyben a nagykorú férfi népességnek több mint egyharmadrésze írástudatlan, ott a vagyoni cenzus és az írni-olvasni tudás között feltétlenül létesítendő a *junktum*, mert nem lehet *szinte másfél millióra menő abszolút tudatlan tömeget az urnához bocsátani*.

Amidőn tehát az alábbiakban igyekezünk megállapítani a létesítendő vagyoni cenzus *minőségét és mértékét*, mindig csak azokkal számolunk és azokat értjük, *akik vagyoni cenzusuk mellett legalább írni és olvasni is tudnak*.

Fentebb már egy külön fejezetben rámutattunk arra, hogy a mostani magyar választói jogban megállapított vagyoni és kereseti cenzus *elavult, igazságtalan* és nemzeti szempontból *veszedelmes*. Ugyanis jelen törvényünk a *földbirtokra* nézve a Királyhágón innen tulajdonképpen egy **területi cenzust** állapít meg, amely szerint szavazattal bír az, aki egy volt *úrbéres negyedtelket* vagy annak megfelelő *nagyságú* földterület tulajdonul bír. Rámotattunk már arra az anomáliára, hogy ezen rendszer mellett megtörténik az, hogy a periferiakon szavazati joggal bír az, akinek 80 kr. adója van, míg a sík magyar vidékeken néhol csak annak van szavazati joga, aki legalább 80 K adót fizet földbirtoka után. *A vagyoni cenzust tehát a birtokterület nagyságára alapítva fenntartani nem lehet és nem szabad, mert a területi cenzus fenntartása (pláne esetleges leszállítása) folytán az igazságtalanságok megsokszorosodnának és a nemzetiségi veszedelem szinte leküzdhetetlenné válnék.*

Nem vagyok híve a strucpolitikának; aki a választói jognak nehéz kérdéséhez hozzányul, szükséges, hogy ismerje *hazánknak birtokviszonyait*. Kiméretlenül rá kell mutatnunk arra, hogy *Magyarországban a kis és törpe birtoknak túlnyomó nagy része nemzetiségi kézben van és hogy így terméskészítőleg éppen a fajmagyarság széles rétegei földnélküliek, proletárok.*

Az 5 holdon felüli kisbirtokokból ugyanis csak 345.000 van magyar kézben, míg 526.000 nemzetiségi kézben van.

A legalább 10 holdas gazdák közt a magyar elem csak 41·1%, az 5 holdasok közt 39·5%, a 2 holdasok közt 39·4%, az 1 holdasok között csak 40·1%-kal szerepel!

Ezzel szemben áll az, hogy az írni-olvasni tudó *vagyontalan munkásság*-nak azonban 64%-a magyar!

Mindenesetre ez is jellemző igazság annak bizonyítá-

sára, hogy milyen rossz dolga van nálunk „zsarnok“ magyarok közt az „elnyomott“ nemzetiségeknek.

Ezen nagyon szomorú birtokeloszlási viszonyoknak századokra visszanyúló történelmi okai vannak, oka legelsősorban a több mint kétszázados *törökhódoltság*. Köztudomású, hogy a török a sík vidéken teljesen elpusztította a magyarságot, ellenben az őserdők által borított hegyvidékeken lakó szláv- és oláh nemzetiségeket megkímélte. Ezek a nemzetiségek évszázadokon át nyugalomban éltek, szaporodtak és megmaradtak őseik földjén, sőt az 1848 óta megváltozott viszonyok súlya és az *egyenlő örökösödési rendszer* következtében tönkremenő közép-birtokos nemesség földjét úgy a Felvidéken mint Erdélyben ma már veszedelmes mérvben meg is szerezték és maguk között felosztották. Elmondhatjuk, hogy *nemzetiségi vidékeken a legtöbb embernek van valami kis földje és megvan hozzá a maga házikója is*. Ezt bizonyítja az *önálló lakóházak* statisztikája is, ugyanis a *legtöbb önálló lakóház a következő 23 vármegyében van:*

Megye	Egy lakóházra esik átlag személy	A magyarság arányszáma
1. Bars	4.0	31.7
2. Hajdu	4.8	99.7
3. Máramaros	4.9	13.7
4. Szilágy	5.0	36.7
5. Ugocsa	5.1	42.9
6. Arad	5.2	21.8
7. Krassószörény	5.1	4.8
8. Temes	5.2	9.3
9. Alsófehér	4.7	17.0
10. Besztercenaszód	4.7	7.1
11. Brassó	5.0	32.6
12. Csik	4.4	86.4

Megye	Egy lakóháza esik átlag személy	A magyarság arányszáma
13. Fogaras	4·5	5·6
14. Háromszék	4·1	85·1
15. Hunyad	4·7	10·6
16. Kisküküllő	4·0	29·8
17. Kolozs	5·0	26·8
18. Marostorda	4·7	57·9
19. Nagyküküllő	4·5	11·8
20. Szeben	4·7	4·9
21. Szolnokdoboka	4·8	19·9
22. Tordaaranyos	4·7	25·4
23. Udvarhely	4·7	95·2

Ezen legtöbb önálló lakóházzal bíró 23 megye közt 18 olyan van, melynek lakossága túlnyomóan nemzetiségi és csak öt olyan, ahol a magyarság eléri az országos átlagot.

Ezzel szemben, mint mondtam, sokkal szomorúbb a fajmagyarság helyzete. A sík vidékeken a magyarságot jórészt kiirtotta a török hódoltság, ami pedig megmaradt, védelmi szempontból egypár nagy alföldi város sáncai között húzta meg magát, a gazdája vesztett földek pedig egész országnyi területekben parlagon maradtak.

A törökök kiűzése után ezekre a parlag területekre vagy nemzetiségieket telepített a bécsi kormány, vagy pedig örült, ha kapott egy-egy legtöbbnyire külföldi vállalkozó vagyonos embert, aki ezeknek a nagy puszták területének kultiválására vállalkozott. Gazdaságtörténelmi anekdota az, hogy amikor a Heinrich-család ősének módja volt választani a budai malom és fürdő vagy pedig egész Békés vármegye között, ő inkább a budai malmot választotta! Így keletkeztek azután a török által elpusztított Alföldön egyes nagy latifundiúmok.

Közismert az a fonák politika is, hogy éppen a sík magyar vidékeken, ezeken a nagy, egészségtelen latifundiumokon (amelyek 200 év előtt gazdaságilag indokoltak voltak, ma azonban már közgazdasági és társadalmi anachronizmust képeznek), alakították a legtöbb hitbizományt, míg *a nemzetiségi vidékeken levő régi magyar közép-birtokosokat a nemzetiségi pénzüzetek tervszerű támadásaival szemben védtelenül hagyták:*

Hogy a magyarság közt aránytalanul több a vagyontalan proletár, mint a nemzetiségek közt, ennek másik nagy kulturális oka is van. És *ez a városok nagy magyarosító ereje.*

A nagy magyar városi kulturaközpontok egy generáció alatt elmagyarosítják a nemzetiségi vidékekről ideszakadt munkásokat, a nagyvárosi túlnyomó magyar erő és kultúra már a következő nemzedéket ellenállhatatlanul felszívja. A városi proletár magyarság egy része ilyen elmagyarosított nemzetiségi családból származik.

Ezen mélyreható gazdaságtörténeti eseményeknek és kulturfolyamatnak tulajdonítható tehát az, hogy ma Magyarországon *lényegesen több a nemzetiségi, mint a magyar kisbirtokos.* Ha tehát a reform fenntartaná a földbirtokokra nézve az eddigi területi *cenzusmódszert* és annak mértékét még leszállítaná, a politikai hatalmat teljesen a nemzetiségi, főleg tót és oláh kis- és törpebirtokosság kezébe juttatná.

Az új választójogi törvénynek tehát egy *egységes adócenzust* kell megállapítani, amely nem volna tekintettel a földbirtok terjedelmére, egyedül ezen módszer szüntetné meg a jelenlegi igazságtalanságokat és a nemzetiségeknek jelenlegi politikai kedvezményezett voltát.

Amidőn így hazánk kulturális és birtokviszonyai rávezetnek bennünket, hogy *milyen* legyen a jövőben a vagyoni *cenzus természete* és formája, próbáljuk meg-

állapítani azt is, hogy *mekkora* legyen az a cenzus, illetve hogy mi legyen az a *minimális határ*, ameddig nemzeti-ségi és szociális veszély nélkül leszállani lehet és *ameddig a választói jogot a vagyon és jövedelem jogcímén kiterjeszteni szabad?*

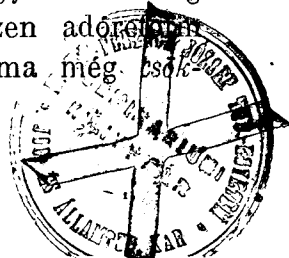
Ezen minimális határ körülbelül, szerény véleményem szerint, *10 korona évi egyenes állami adónak* a fizetése lehetne.

Az adócenzus címén ekkor körülbelül $1\frac{1}{2}$ millió szavazónk lenne. Az 1904. évi felvétel szerint nemzetiségi tekintetben következőkép oszlott meg a legalább 10 korona és azon felüli állami egyenes adót fizető 24 éves írni-olvasni tudó polgári férfi népesség:

Összesen	Magyar	0/0	Német	0/0	Tót	0/0	Oláh	0/0	Ruthán	0/0	Horvát	0/0	Szerb	0/0	Vegyes	0/0
1.436.015	852.501	59.4	236.668	16.5	158.362	11	110.804	7.7	6.659	0.4	17.629	1.2	35.319	2.5	18.073	1.3

A 10 koronán felüli egyenes adófizetők közt tehát a nemzetiségi arány elég kedvező, mert a magyarság 59.4% -kal (országos átlagunk 51%), a némettség 16.5% -kal (országos átlag 11%) szerepel, a két faj tehát az összesnek $\frac{3}{4}$ részét (76%) teszi. A tótság országos arányszámának megfelelő arányban, vagyis 11% -kal szerepel, az oláhságot azonban az országos 17% -ről 7.7% -ra szorítja le analfabéta volta.

Ne feledjük még azt sem, hogy a *II. o. kereseti adót avaly eltöröltük*; ennek statisztikai adatait ugyan előre még nem tudhatjuk, de köztudomású, hogy ezen adóról a következőben a *nemzetiségek fenti arányszáma még csökkenni fog.*

Hogy ezen *kedvező eredményt* hozza ki a 10 koronás *egységes adócenzus*, ennek oka azon fentebb részletesen tárgyalt körülmény, hogy nálunk a periferiákon a kisbirtok aránytalanul *könnyebben van megadóztatva* (ez is a nemzetiségek kedvezményezése) mint a sok magyar vidékeken. Egy 10 koronás átlagcenzus szerint tehát *nagy tömeg*, csak pár fillér adóval megrótt negyedtelkes *nemzeti-ségi szavazó* fog kimaradni. Míg a nagyobb adót fizető *magyarság és németsegből sok 1—2 holdas kisgazda és jobbféle munkás fog bejutni a választók közé!*

Itt kell megemlékezni a radikális választói jog híveinek azon (eddig kritika nélkül hagyott) könnyelmű és *abszurd* állításáról, hogy t. i. *a leszállított adócenzus a magyarság rovására és a nemzetiségek javára szolgálna*. Komoly képpel hangoztatott (de alapjában teljesen tartalmatlan) vád, komolyan is kell tehát megcáfolnunk.¹⁾

Ezt a vádat először *Kristóffy József* hozta fel a cenzusos választójog ellen a saját radikális álláspontjának egyoldalú védelmére.

Amint látjuk a *hivatalos statisztikai* adatok szerint, ha 10 korona egyenes állami adóig szállunk le, írás-olvasással kapcsolatban, akkor a magyarság aránya nem 49.9 lesz,

¹⁾ Ezt mondja *Lukács László* pénzügyminister úr a Pesti Hírlap 1910. február 27. számában, amidőn az interjúoló felhossa előtte, hogy a mi „konservatív“ javaslatunkban van egy konkrét pont, amely szerint *leszállított adócenzushoz* akarjuk kötni a választójogot:

Ez igaz — szól Lukács — ez fontos pont és azt a magam részéről nem is helyeslem, még pedig főképen a magyarság szempontjából nem helyeslem. Nem szívesen beszélek erről a témáról, de mégis meg kell mondanom, hogy a magyarságnak főképen alsóbb rétegei a nemzetiségekkel szemben meglehetősen deposszedáltak s így bármely csekély adócenzus is inkább a magyarság rovására és a nemzetiségek javára szolgál.

Dr. *Hegedüs Loránt* értekezésében pedig ezt mondja:

„Az adócenzus leszállításával, tisztelt uraim, azt hiszem, hamar végezhetünk. Először is minden cenzus megtartja kellemetlenségét, a

hanem 59·4⁰%. *Kristóffy* az ő számát, azt hiszem, az analfabéták bevonásával hozta ki — tendenciózusan elhallgatva, hogy az analfabétákat is beszámította. De hát ki akar — józan, modern ember — az analfabétáknak is választói jogot adni?! Akik azután *Kristóffy* óta radikális oldalról nyilatkoztak, azok *kritika nélkül* fogadták el *Kristóffy* álláspontját! Ha a 10 koronáig leszállított cenzust az írás-olvasással kombináljuk, akkor a *magyarság* ebben a szavazó kategóriában is *majdnem* 4⁰%-al *túlszárnyalja* a *mai szavazók* közt bírt arányszámát, az 56⁰%-ot, ha pedig a hozzánk hű németseget is 16·5⁰%-kal ide vesszük, akkor kiderül, hogy az írni-olvasni tudó *cenzusos választóknak* több mint $\frac{3}{4}$ része megbízható elemekből kerül ki.

Ez tehát a mai területi cenzusos rendszerhez képest, amelynek hibáira éppen mi mutattunk fentebb rá, *óriási megnyugtató haladást jelent magyar nemzeti szempontból!*

Ismétlem persze, hogy a leszállított egységes adócenzust az írni-olvasni tudással okvetlenül kombinálni kell.

Ugyanis az *analfabéták* közt már dominálnak az oláhok; ezek közt a magyarság arányszáma 55⁰%-ról leesik 30⁰%-ra, a németségé 18⁰%-ról 5⁰%-ra, az oláhság pedig felemelkedik 7⁰%-ról 44⁰%-ra.

---

vagyoni különbséget, tehát fenntartja az egyenlőtleniséget. Másodszor, tisztelt uraim — és ez némileg megnyugtató rám nézve — minél jobban leszállítjuk a vagyoni cenzust, annál rosszabbul járunk, a magyarságra nézve. Ma van Magyarországon 1,119.000 választó. Ezeknek 56·5-e magyar. Maga általában a cenzus a városokban 20 korona, a vidéken pedig az urbéri telek alapján nyugszik. Már most, ha leszállítjuk 15 koronára a cenzust, a magyarság aránya lemegy 52⁰%-ra, ha pedig 10 kor-ra szállítjuk le, akkor a magyarságnak aránya csak 49·9⁰% volna. Azt hiszem tehát, tisztelt uraim, ilyen ok nélküli experimentumokat senki tőlünk nem kívánhat.“

Mindezen nyilatkozatoknak apja — *Kristóffy József*, aki, midőn *Tiszta István grófnak* a választói jogról írt cikksorozatára „Az Ujság“-ban reflektált, elsőnek fejtegette azt a hamis tételt, hogy bármilyen cenzusos választójog árt a magyarságnak. („Az Ujság“. 1905. évi október 7. szám).

A Kristóffy-féle iskola vádja tehát a cenzusos rendszer ellen csak akkor állna meg, ha mi azt az analfabétákra is kiterjeszteni akarnók, de hát ez még csak eszünkbe sem jutott sohasem!

A Kristóffy-féle iskola legfőbb argumentuma az a tény, hogy minél mélyebbre megyünk a cenzusban, a magyarság arányszáma annál jobban csökken, a nemzetiségeké annál jobban növekszik. Csakhogy ezt a tényt már ő előttük is ismerte minden félig-meddig szakértő.

Eppen azért, mert ezt tudjuk, akarunk mi megállni a 10 koronás cenzusnál!

Ez, a nemzetiségi vidékek mai alacsony, néhol 80 filléres (!) cenzusához képest is már óriási haladás lenne — nemzeti irányban.

Ez a nemzetiségi hegyvidékeken a mai absurd alacsony cenzúshoz képest (amit a fertálytelkes területi cenzus okoz) — tulajdonkép *cenzus-emelés*, a síkvidékeken persze nagyon erős *cenzus — csökkentés*. Ezen tervezett *egyenlő adócenzust* tehát indokolja a *jogegyenlőség* is, és magyar *nemzeti szempont* is.

És most logika el ne hagyj!

A radikális iskola, amely a mi módszerünket tendenciózusan és hamisan beállított statisztikai számok segítségével állítólag a magyar faj érdekében kifogásolja, egyáltalán nem akar cenzust ismerni, *tehát a nyakunkra zúdítaná még a 10 kor. aluli nemzetiségi tömegeket is!*

Hát ezek a szegényebb nemzetiségi tömegek jobb hazafiak, mint a 10 koronán felüliek?! Ekkora következetlenséggel szemben már szinte felesleges is a vitatkozás!

De minek is a játék a statisztika 1—2%-os differenciáival. Még ha az nem is mellettünk, de ellenünk szólana, akkor is áll az igazság, hogy *minél nagyobb a nemzetiségi tömege, annál nehezebb azt politikailag asszimilálni!*

Már pedig egy cenzus nélküli törvény teljesen megemészthetetlen, ellensúlyozhatatlan óriási nemzetiségi tömegeket zúdíttana a magyar politikai életre.¹⁾

Ne feledjék a radikálisok, (és ez szól a bécsi radikálisoknak is!) hogy egész országrészek vannak, ahol az állam nyelvét még a tanítók sem tudják, ahol az iskolák falán időről-időre megjelenik *dákórománia* térképe a (Fekete-tengertől a Tiszáig,) és ahol a történelmet aképpen tanítják, hogy a legnagyobb nemzeti hős volt Mihály vajda és Hóra, meg Kloska és a legnagyobb ellenség — Kossuth Lajos meg Széchenyi István.

Nemzetiségi agitátoraink, hogy a bécsi köröket félrevezessék, képmutató kétszínűséggel adják felfelé a hyperloyalist, lefelé pedig elvetik a nép lelkébe az *elszakadó tendenciák* magvát! És a magyarországi oláh-tömböt kívülről körülöleli földrajzilag is, érzelmileg is — *Románia!* Vajjon nem érzik azt a bécsi körök, hogy azok a törekvések, amelyek az oláh vidékeket ki akarják törni a magyar szent-koronából, azok ezzel a *Habsburgok* bírói dalmát is meg akarják csonkítani?!

Ne feledjük, hogy a magyarság száma *alig több*, mint a nemzetiségeké: kulturánkkal és politikai multunkkal talán lehetne őket a jövőben is majorizálni, de a szerencsés

¹⁾ *Tisza István* gróf „Az Ujság“ 1905. október 1—5. számában a következőket mondja:

„Hiszen többségben vannak a nem magyar ajkú választók a választókerületek tetemes részében ma is, de ez a többség legtöbb helyütt olyan elemekből alakul, melyek legalább részben, emancipálni tudják a nemzetiségi izgatók befolyása alól magukat s a magyar intelligencia befolyása, a magyar nemzeti politika számára hozzáférhetők. Innen van az, hogy a magyar politika kerül ki győztesen az urnából nemzetiségi kerületeink túlnyomó nagy részében is.

De ez csak addig tart, míg a nemzetiségi választók ez értelmesebb része s a köztük lakó magyar kisebbség *bele nem fullad a szavazattal felruházandott ezrek nagy tömegébe.*“

geográfiai és etnográfiai eloszlás ezt túl nagytömegekkel szemben majdnem lehetetlenné teszi.

A magyarság az ország közepén és a székely földön összeszorítva él egy nemzetiségi vasgyűrűben; és a kompakt tömegekben élő minden egyes nemzetiségünk háta mögött ott áll *a határon túl* egy-egy nyelvben, kulturában, politikai vágyakban azonos *idegen állam, amely szemérmetlen vakmerőséggel* és szívós céltudatossággal szítja idebent a *dákóromán és pánszláv* irredentizmus tüzét. Ilyen viszonyok közt *összeszorul a magyar ember szive, ha egy ultraradikális választói reformra gondol.*

Ideig-óraig, tíz-tizenöt évig talán ellensúlyozható lenne a politikai katasztrófa valamiféle kisebbségi képvisellel és a kerületek új beosztásával, de ez egyik sem tartós orvosság.

Az északi tót-tömböt és a délkeleti román-tömböt magyar szempontból jól beosztani egyenlő probléma — a kör négy-szögesítésével.

S ha el is fogadnók a politikai optimisták ama keserű vigasztalását, hogy nem baj, ha e tömbök nemzetiségi képviselőket is küldenek, azok a magyar parlamentben nem bírnak érvényesülni(?) — hol marad a felelet arra a kérdésre, hogy *mi lesz a megyékkel*, melyeknek autonómiáját más nemzeti érdekből kell föntartanunk?

Lesz egy csomó oláh és tót megye *dákóromán és pánszláv* tisztikarral és szerencsétlen nemzetiségi törvényünk szerint — oláh és tót nyelvű adminisztrációval. *És ne feledjük, hogy a hatvanhét megye közül csak huszonnyolcban van többségben a magyarság!*

Ez nem agyrém, ez logikus következménye a nemzetiségek óriási haladásának gazdasági, szociális, pénzügyi és birtokpolitikai téren, az utolsó évtizedek alatt. *Ha a radikálisok álláspontja győzne, kétségbe kellene esnünk a magyar géniusz létfontartási ösztönének óriási hanyatlásán!*

Nos, és hogyan gondolja ezt a rettenetes nemzetiségi veszedelmet ellensúlyozni a Kristóffy-féle iskola (mért hiszen mindenki, aki a radikális választói jogot akarja, — lényegében Kristóffy követője)?

A nemzetiségi tömegekkel szembe akarja állítani a nagy magyar tömegeket és dicsekedve mutat rá arra pár 0/0-os országos többletre, amit így a magyarság javára a statisztika produkál.

Frázisnak: hatásos; politikának — főleg magyar politikának: gyilkos!

Újból rá kell mutatnunk a magyarság *szerecsétlen geográfiai* elhelyezkedésére. Az ország szívében összeszorítva élő magyar tömbbel ugyan nem lehet ellensúlyozni a periferiák nemzetiségi tömegeit. Csak egy pillantást kell vetni Magyarország etnográfiai térképére, mindjárt nem kell magyarázat sem hozzá.

De nézzünk csak mélyére már egyszer annak a kongó frázisnak is, hogy: „*magyar tömegek*“.

Ki kell mondanunk nyíltan, hogy *a magyar proletáriátus nemcsak geográfiai helyzeténél fogva alkalmatlan a nemzetiségek ellensúlyozására, hanem — sajnos! — nagyrésztben már politikai érzelmeinél fogva sem!*

A magyarországi nemzetközi szociáldemokraták (legalább is vezetőik) ugyanis ma már elejtették az egységes magyar nemzeti állam eszméjét és egy nemzetiségi föderatív állam-eszme szolgálatába szegődtek!

Ha tehát ezek a „magyar tömegek“ egy radikális választójog alapján szociálista képviselőket küldenek be a parlamentbe, azok legfeljebb majd csak magyarul fognak beszélni, de érezni ép oly kevésbé fognak magyarul, mint az ő nemzetiségi kollégáik, akiknek nemzetiségi foederatív állam-eszméjét elfogadták.

Ezt a „*finis Hungariae*“-t munkálják tehát a mi

„magyar“ (?) radikálisaink, amidőn cenzus nélküli, pusztai írás olvasásos általános, egyenlő választói jogot követelnek!

Aki nem hiszi nézzen körül az országban, ismerje meg hazánk viszonyait és kell, hogy igazat adjon nekem!

És ezek után szinte hallom, hogy kiabálják felém, hogy én ellensége vagyok a magyar munkásságnak, a magyar nép legszélesebb rétegeinek.

Hát ez nem igaz!

Én is be akarom hozni a magyar munkásságot az alkotmány sáncaiba, én is meg akarom adni a polgárjogok legfőbbikét nekik, — de csak azoknak, akik már — *megérettek arra.*

Ezért tartom én szükségesnek, hogy átmenetileg a munkásság részére egy külön *szociális cenzus* hozassék be.

VI. Szociális cenzus.

Hogy a legutóbbi években a nemzeti törekvésekkel szemben kétségtelenül bizonyos sikerrel játszhatták ki a választói reformot, annak legfőbb oka az, hogy 40 év óta a választói jog fejlesztésében semmi haladás nem történt hazánkban. Megtörtént az az anomália, hogy pl. a Széll-féle összeírások idején, amidőn a törvényt szigorúbban alkalmazták, kevesebb választót hoztak ki, mint amennyi 1848-ban volt! Már magában ez is abszurdum, hiszen a népesség szaporodásával természetszerűleg szaporodni kellett a választóknak is.

De nemcsak *szaporodott* Magyarország lakossága, de nagy *változásokon* is ment át annak társadalma, egy egészen új, modern társadalmi réteg keletkezett: a munkás-ság, főleg *az ipari munkásság*. Elvitathatatlan ugyanis, hogy bár lassan, de azért mégis valamelyest fejlődött a magyar gyáripár és különösen Budapest, Pozsony, Szeged, Temesvár, Arad, Brassó, Nagyszeben, Losonc, Szombat-hely^{stb.} városokban ma már egy tekintélyes gyáripari munkásságot találunk, amelynek feltétlenül kell annyi jogosultságot adni az ország sorsának intézésében, mint pl. a fogarasi írástudatlan mőcoknak.

Az 1874. évi XXXIII. t.-c. változatosan megállapított cenzusában *a munkásságról szinte teljesen megfeledezett*, úgy hogy a mai választóknak alig 6°/_o-a munkás. Ennek a leg-egyszerűbb magyarázata az, hogy amikor szinte 40 évvel ezelőtt apáink a választói törvényt meghozták, akkor még

gyáriparról és így ipari munkásságról Magyarországon beszélni sem lehetett, *nem volt gyáripár, tehát munkásság sem volt* és így a törvényhozás nem is gondolhatott rájuk.

Hasonlóképpen fejlődött és szaporodott *a mezőgazdasági munkások száma is*; az utolsó 40 évben a magyar agrarkultúra nivója emelkedett, belterjesebbé vált, az extenzív, kevés embert foglalkoztató állattenyésztésről rohamosan áttértünk az intenzív termelésre, sőt különösen az utolsó 10 esztendőben nagy mértékben fejlődött *a mezőgazdasági ipar is*, nevezetesen a szesz- és cukorgyártás. *A modern választói reform tehát nem hagyhatja figyelmen kívül a magyar társadalomnak ezt az új rétegét: a munkásságot sem.*

Tulajdonképpen *normális kulturviszonyok* között a munkásság érdekei kellőleg figyelembe volnának véve az általunk tervezett *általános elemi iskolai kultur-cenzusban*, azonban, mint már említettem, ma még az elemi iskolai tankötelezettségnek a népességnek csak kis része tesz eleget, ezek főleg a vagyonosabb parasztság, vagy a városi, önálló kisiparosok gyermekei közül kerülnek ki, tehát ez az általános kulturcenzus a munkásság érdekeinek csak a *jövőben* fog megfelelni, amikor is népiskolai törvényeink teljes erővel és mértékében végre lesznek hajtva. Addig is azonban már halaszthatatlan, hogy *a munkásság egy része is felruháztassék a polgárjogok teljességével*. Megjegyzem, hogy már a tervezett egységes adócenzusos választók, főleg a 10—15 koronások között *sok munkás is lesz*. De persze még ennél is tovább kell mennünk:

Magától értetődik, *hogy a több mint 1½ millió munkásságnak óriási tömegét egyszerre, minden átmenet nélkül nem lehet az urnához eresztetni, mert ez társadalmi forradalmat vonhatna maga után és a politikai vezetést teljesen elvonná a magyar intelligenciától és az üzletszerű demagógok kezébe adná*. Tehát kivenné azoknak a kezéből, akiknek a

közéletben való jártasságuk és hazafiságuk kipróbált és jórészt tanulatlan és politikailag iskolázatlan tömegeknek juttatná az egész hatalmat, amely hatalommal azután nem a tömegek, hanem csak egyes, legnagyobb részt önző célokat szolgáló demagóg munkásvezérek élnének. Éppen ezért gondosan kell mérlegelni, hogy a munkásságnak mely része bocsáttassék az urnához.

Mindenekelőtt meg kell jegyeznünk azt, hogy ha már a vagyoni cenzussal is kombináltuk az írni és olvasni tudást, annál inkább kell ezt kombinálni egy megállapítandó szociális cenzussal. A körülbelül 1,600.000-nyi munkásságból ma még 600.000 az analfabéta, ezekről természetesen egyáltalában nem lehet szó; marad tehát az első rostálás után körülbelül 1 millió munkás, aki írni és olvasni tud. Ezeknek a nemzetiségi megoszlása a következő.

Írni-olvasni tudó munkás:

	számszerint	%
magyar	639.000	64·0
német	150.000	15·0
tót	110.000	11·0
oláh	57.000	5·7
ruthén	3.300	0·3
horvát	12.000	1·0
szerb	20.000	2·0
egyéb	10.000	1·0
Összesen	1,001.300	

Látjuk tehát, amit már a vagyoni cenzusnál is mondtunk, hogy Magyarországon — és ez szomorú jelenség — a magyarság és németiség sokkal jobban van képviselve a vagyontalan proletárok között, mint a kis- és törpebirtokosok között; a kisbirtok nagyobb része nemzetiségi,

főleg oláh és tót kézben van, magyar és német kézben pedig inkább véső és a kalapács! Különösen érdekes, hogy míg az oláhságnak országos arányszáma 17%, addig az írni-és olvasni tudó munkásság között az oláhság csak 5·7%-kal szerepel, tehát nemcsak szociális, hanem magyar nemzeti szempontból is kívánatos, hogy a munkásság közül az érettebb elemek választói jogot nyerjenek.

Mivel fentebb említett okokból nem helyezkedhetünk jó lelkiismerettel arra a kényelmes radikális álláspontra, hogy minden írni-olvasni tudó polgár szavazó is legyen, gondolkoznunk kell egy *szociális cenzusról*, amely kapcsolatban az írni-olvasni tudással némi garanciáját nyujtsa az erkölcsi integritásnak és a megbízhatóságnak.

Ez a *szociális cenzus* nem lehet más, mint bizonyos *állandóság* a munkás részéről *munkaadójánál*, mert aki több éven át ugyanazon foglalkozásban, *ugyanazon munkaadónál dolgozik*, arról már feltehető, hogy rendes ember, szorgalmas, bizonyos fokig tanultabb, szakértőbb és nem tartozik a máról-holnapra élő, kóborló, megférhetetlen és megbízhatatlan, a szó szoros értelmében vett *proletár tömeghez*. Éppen azért kívánatosnak tartjuk, hogy ezen legalsó szociális cenzusnál az írni és olvasni tudó munkásságra nézve mint legszélsebb követelmény az állapítassék meg, hogy az utolsó időben *huzamosabban ugyanazon munkaadónál*, vagy jogutódjánál volt legyen alkalmazva.

Az írástudó munkásokra nézve rendelkezésünkre állanak a következő adatok:

	Összesen	Magyar	Német	Tót	Oláh	Rutén	Horvát	Szerb	Egyéb
Munkások 3 utolsó évben ugyanazon munkaadónál	229.958	158.286	33.961	24.615	7.275	344	1.629	2.014	1.814

Látjuk tehát, hogy a társadalom ezen osztályában a magyarság és a németiség nemzetiségi arányszáma különösen kedvező, tehát ezeknek a munkásoknak a bevonása nemzeti szempontból is kívánatos, de szociális tekintetből is meglehetősen veszélytelen, sőt egyenesen elkerülhetetlen. Megjegyzem még azt is, hogy szerény véleményem szerint elég lenne, ha csak 2 évi állandó alkalmazást kívánnánk meg *ugyanazon* munkaadónál; erre vonatkozólag azonban még nincsenek adataink.

Megfontolás tárgyát képezhetné az is, hogy a szociális *cenzusban*¹⁾ nem kellene-e *bizonyos minimális keresetet megállapítani*, hogy így *csakis az értelmesebb, jobb munkások* *kapják meg a választói jogot*.

Megfontolandó azon vélemény is, hogy a szociális *cenzus* kapcsolatba hozassék a *családalapítással*, a törvényes *házasságban élő és özvegy emberek előnyben részesüljenek*. Aki ismeri a nép légszélesebb, a legalsóbb rétegeinek életét, tudja, hogy milyen óriási különbség van a *családos munkás* és a *korcsmázó, rendes lakással is alig bíró, rideg legényéletet*

1) Az általunk kontemplált szociális *cenzusra* nézve analógiát találunk a *hollandi* 1896. évi szeptember 9-én publikált törvényben. (Lásd *Georg Mayer*, *Das parlamentarische Wahlrecht*. Berlin 1901. Verlag Hering. 320. lap.)

Ezen törvény szerint *aktív választói joga* van minden *hollandi polgárnak*, aki 25 éves és vagy azt ott megállapított elég *alacsony adócenzusnak* felel meg vagy igazolni tud egy bizonyos *szociális cenzust*. Ebben megállapítatik, hogy az illetőnek bizonyos időn át *oly állandó lakással* kell bírni, amely a törvényben *taxative felsorolt és községenként váltakozó lakbérskálának* megfelel, vagy pedig *ily lakást tulajdonul vagy haszonélvezetül kell bírnia*. Továbbá megkívántatik, hogy *január 31-től visszamenőleg 13 hónapon át (!) ugyanazon alkalmazásban* legyen, még pedig *oly minimális kereset* mellett, amelyet a törvény különböző nagyságú *községek* nézve különböző *taxatív skálákban* állapít meg.

Amint látjuk tehát *Európa egyik legműveltebb kis kulturállama*, amely *évszázadokkal ezelőt* már a *szabadelvűségnek klasszikus példáit* termette meg, szintén *nem honosította meg*, (bár azt minden *esetre több indokolással* tehette volna, mint mi), minden *kritika nélkül*, az *általános választói jogot*, hanem *egy, a mienkhez hasonló, analóg szociális cenzust* iktatott törvénybe.

Ezen tömegeből tehát 78·4%-ot ad a magyarság és németség, — ami nemzetiségi szempontból felette megnyugtató.

A jelenlegi választói joggal bíró *analfabéták* közül azonban csakis azoknak kellene meghagyni választói jogukat, akik vagy az új vagyoni, vagy a szociális cenzusnak megfelelnek, természetesen ezeknek is csak addig, amíg ezen jogcímük fennáll. Az 1904. évi analfabéta választók statisztikája a következő:

	Számszerint	%
Magyar	4.7879	24·9
Német	8.696	4·5
Tót	26.075	13·5
Oláh	68.921	35·8
Ruthén	24.514	12·7
Horvát	2.699	1·4
Szerb	9.059	4·7
Egyéb	4.886	2·5
Összesen	192.729	

Látjuk tehát, hogy amint analfabétákkal kell dolgoznunk, ott a magyarság és a németség arányszáma erősen az országos átlag alá esik, míg az oláhság arányszáma magasra szökik fel, vagyis ezen teljesen műveletlen tömegeknek favorizálása sem általános kulturemberi, sem magyar nemzeti szempontból nem kívánatos.

Fenntartandó volna teljes egészében azonszavazóknak a joga, akik jelenleg is még a *régi rendi jogon* szavaznak, és az 1874. évi XXXIII. t.-c. 2. §-a szerint vannak benn valamely névjegyzékben:

„Választói jog az 1848 előtt fennállott kiváltságokra jövőben nem alapítható, azok azonban, akik az 1848. V. és az erdélyi 1848. II. t. c.-ék értelmében a régi jogosultság alapján 1848. évtől 1872. évig bezárólag készített országgyűlési választói névjegyzékek valamelyikében bennfoglaltatnak, a választói jog gyakorlatában saját személyükre nézve meghagyatnak.“

Ezeknek a száma idők multával természetesen évről-évre fog, mint egy letűnt kor késői maradványai lassan kihalni.

* * *

Meg kell még röviden emlékezni bizonyos *különleges garanciális* intézményekről, a *plurálitásról*, a kisebbségi képviselőtről, a többágú szavazati módról stb., amelyeket az elmélet és a praxis az *általános választói jog veszedelmei* ellen eszelt ki.

Nálunk a legutóbbi politikai küzdelmekben nagy szerep jutott a *pluralitás* feletti vitának, amit Andrassy Gyula gróf választójogi javaslata akart meghonosítani a Kristóffy-féle szavazó-kontingens nemzetrontó hatásának ellensúlyozására, amely contingenst Andrassyra a politikai viszonyok alakulása kényszerített.

Nem akarok belemenni a plurálitás kérdésének vitatásába. Tény, hogy a plurálításra, általában *különleges garanciális* rendelkezésekre szükség van akkor, ha egy radikális választói jogot létesítenének, a pusztá írni-olvasni tudás alapján.

Határozati javaslatunk *alternatív*, amennyiben egy radikális, általános választói jog hozatnék be, feltétlenül szükségesek lennének olyan messzemenő garanciális intézmények, tehát a plurálitás is, amelyek a hazafias *intelligencia* kellő politikai befolyását biztosítanák.

De hiszen ez a mi akciónk éppen azt célozza, hogy *egy ilyen kétségbeesett ugrásról lebeszéljük, visszatartsuk a nemzetet*. Szerény egyéni véleményem szerint, tehát ha ez a mi akciónk eredményes lesz — és az előjelekből ítélve örömmel látom, hogy az is lesz, — akkor *egy mérsékelt választójogi reform keretében a különleges garanciális rendelkezésekre s így a plurálításra sem igen lesz szükség*.

VIII. Összegezés.

Amint a fentiekben vizsgálat alá vettük hazánk lehetőleg összes társadalmi, kulturális, közgazdasági, nemzetiségi és politikai viszonyait, rávilágítottunk azon hibákra, amelyekben a jelen legi választói jogunk szenved és kerestük azokat az utakat, amelyekben a jelenlegi hibákat *reformálni* és a *hiányokat pótolni kellene*, összegezzük pár szóval kutatásaink eredményét.

Az első, amit bátran és bárhonnán jövő *terrorizmussal szemben* is meg kell állapítanunk, az, hogy *hazánk egy radikális, általános választói jog részére még ma nem elég érett!*

A Gyáriparosok Országos Szövetségének, igazgatója *dr. Hegedüs Lóránt* egyetemi magántanár értekezésében tulajdonképpen ugyanerre az eredményre jutott, velünk teljesen egy véleményen állapítja meg azt, hogy hazánk egy különleges ország Európában, mert *országunk népességének kulturfoka* még ugyanazon megyékben is, hát még országos átlagban, a *legkülönbözőbb*. Hazánkban igazán évszázadokra terjedő *kulturldifferenciák* vannak az emberek között, a szinte népvándorláskorabeli, nomád, barmaival egy ölben lakó oláh pásztortól a XX. század modern emberéig mindenféle skálát megtalálunk. Ezeket tehát ugyanegy választói jog ágyába belefektetni nem lehet, mert akár-hogyan próbáljuk is szabni azt az ágyat, az mindegyikre nézve Prokrustes-ágya lesz, a modern embernek túlkicsi, úgy hogy ez rája nézve értelmi és erkölcsi *capitis deminutióval* járna, arra a havasi pásztorra pedig túlságos nagy volna, annak keretei között tájékozatlanul hánykolódnék és játékszerévé válna önző nemzetiségi vagy szociálista agitátoroknak.

Érzi és tudja, sőt beismeri ezt dr. Hegedüs Lóránt és vele együtt nagyon sok híve a radikális választói reformnak, de nincs meg bennük a kellő politikai elhatározottság, nincs szívük, *hogy kedvenc jelszavaikkal szemben meghajoljanak a közismert tények igazsága előtt!*

Dr. Hegedüs Lóránt tapogatódzik a helyes megoldás útján, amikor felállítja azt a tételt, *hogy Magyarországhan az általános választói jogot progresszíve, fokozatosan kell életbeléptetni*, a fokozatosságnak helyes elvét azonban ő a prakszisban már egy lehetetlen módon akarja megvalósítani. Az általános választói jog egyforma kritériumaként megállapítja a nagykorúságot, az állandó lakást és az írni-olvasni tudást és ezt azonnal életbe is akarja léptetni a városokban és azután 5 éves ciklusokban és turusokban ki akarja ezt terjesztetni a többi kerületekre.

Nekem igazán nem lehet hivatáson, hogy én dr. Hegedüs-Lóránttal szemben a *jogegyenlőség* principiumát vegyem védelmembe, ezt a kritikát ellene felhozzák majd mások: én azonban *megmaradok az ő alaptételénél, hogy t. i. egyszerre különböző kulturfokú emberekre az általános választói jogot behozni nem lehet.* Kérdem már most, hogy vajjon ugyanegy városnak a lakói nem tüntetik-e fel, különösen Magyarországhan, a kulturának legkülönbözőbb fokú skáláját? Vajjon az a tót napszámos, aki a liptói havasokról tavaly jött le Budapestre téglát hordani és akinek a kulturája még csak középkori, egyformán megérett-e a legáltalánosabb választói jogra, mondjuk pl. az egyetemi tanárokkal? Ugyebár *nem.* Tehát már a legelső lépésnél dr. Hegedüs Lóránt letért a saját kiindulási pontjáról. Az pedig, hogy 5 év múlva az általános választói jog olyan kerületekre is terjesztessék ki, amely kerületeket dr. Hegedüs Lóránt sem tart ma még éretteknek az általános választói jogra, ez egy teljesen önkényes és

érthetetlen megoldás lenne, amit sem az elmélet, sem a praxis, sem a logika meg nem indokol.

Hiszen ezen öt év alatt a kulturában az illető kerületekben talán előrehaladtak a normáliskolai tanulók, de a meglett emberek semmiesetre sem, mert hiszen azok tanulmányaikat — ha ugyan volt nekik ilyen — már előbb befejezték!

Dr. Hegedüs Lóránt nagyon szellemesen hasonlítja össze a koalícióra paktumszerűleg Kristóffytól rámaradt azon kötelezettséget, hogy 2,700.000 szavazatot köteles kihozni a létesítendő választói jogban, a szeszkontingens megállapításával és ezt nagyon helyesen ad absurdum demonstrálja is. Hiszen a választói jogra nézve nem lehet előre tetszésszerű kereteket megállapítani, hanem annak *az ország tényleges viszonyaiból kell folynia*. Mégis dr. Hegedüs Lóránt, bár kritika tárgyává teszi ezt a Kristóffy-féle számot, tulajdonképpen *annak politikai alapelveit teljesen elfogadja*, azzal a különbséggel, hogy a vidéki kerületekre annak az általa kigúnyolt radikális javaslatnak „áldásait“ csak 5 év múlva akarja kiterjeszteni. Nos, ha önkényes volt a választók számának szeszkontingensszerű megállapítása, még önkényesebb ennek az 5 esztendő turnusnak dr. Hegedüs Lóránt által való felállítására.

T. Uraim! Bátran, a jelszavakkal szembenézve, meg kell állapítani újból és ismételtén azt, hogy Magyarországon még az általános választói jogra nagyon *kevés ember érett meg*, eszerint tehát annak jogait és kötelességeit — mert nem győzöm eléggé hangsúlyozni, hogy inkább a *kötelességekre* kell fektetni a súlyt — csak azoknak a vállára lehet ráhelyezni, akik arra már képesek, érettek és erősek! Éppen azért az általános választói jog alapjául egy olyan kulturális cenzust kell megállapítani, amely nemcsak azt bizonyítja, hogy az illető a kulturának az eszközével, az

írni-olvasni tudással bír, hanem megszerezte magát a kulturát is, vagy legalább is annak olyan elemi fokát, amit az állam törvényei a népiskolákra nézve előírnak. Hogy azután az a polgár, aki ezen elemi kulturfokkal bír, városban lakik-e vagy faluban, az teljesen irreleváns. Ismétlem tehát, hogy *nálunk az általános választói jognak más megfelelő és logikus alapját elképzelni sem bírom.*

Természetes, amint azt már bővebben kifejtettem, ma még hazánkban kulturális viszonyai annyira hátramaradtak, hogy a lakosság többsége még nem bír ezzel a legegyszerűbb kulturfokkal sem, tehát igyekezni kell *kisegítőként, átmenetileg* más olyan mértékeket felállítani, amelyek megközelítőleg biztosítják az erkölcsi épséget és megbízhatóságot a polgárság azon rétegeiben is, akik az elemi kulturát még eddig nem bírták elsajátítani.

Éppen ezért a mai magyar viszonyok között még nem nélkülözhető a megreformált és a fentiek értelmében leszállított *egységes adócenzus sem* és mivel a munkásosztályokban sok érdemes polgár van, akik még sem az általános értelmi cenzust, sem a leszállított anyagi adócenzust elérni nem bírják, de azért bírnak azon erkölcsi tulajdonságokkal, amelyek nemcsak érdemessé, de képessé is teszik őket az állam sorsának intézésében résztvenni, láttuk szükségesnek, hogy munkásaink részére a fenti *szociális cenzus* állapíttassék meg.

Bár ismétlem, hogy amit előadásom folyamán a részletekről mondtam, azt jórészt csak a nagyközönség *tájékozása* végett mondtam és távol áll tőlem annak arrogálása, hogy én egy részletekre is kiterjedő választójogot tervezek, mégis talán nem lesz érdektelen, ha megkísérellem alábbiakban összeállítani, hogy a fenti alapelvek egy konkrét javaslatban *körülbelül* milyen *számszerű és nemzetiségi* eredményekre vezetnének. Lenné ugyanis körülbelül:

Választók jogcím szerint	Osszesen	Magyar	%	Német	%	Tót	%	Olah	%	Ruthen	%	Horvát	%	Szerb	%	Vegyes	%
A) Irni és olvasni tudók:																	
1. Új értelmi census (nincs adat)	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?
2. Legalább 10 K. adót fizetők ---	1,436.015	852.501	59.4	236.668	16.5	153.362	11.0	110.804	7.7	6.659	0.4	17.629	0.4	35.319	2.5	18.073	1.3
3. Az utolsó 5 évből 3 évet egy munkaadónál töltöttek (más adatunk a szociális censusra még nincs). ---	229.958	158.286	68.8	33.961	14.8	24.615	10.7	7.275	3.2	334	0.1	1.629	0.7	2.014	0.9	1.844	0.8
4. Jelenlegi szavazó. Irástudó, de 10 K.-nál kevesebb adót fizet	42.491	27.534	64.8	4.929	11.6	5.651	13.3	2.847	6.7	170	0.4	340	0.8	680	1.6	340	0.8
B) Analfabéták:																	
5. Jelenlegi választók, analfabéták, legalább 10 K. censussal ---	98.888	33.101	33.5	5.746	5.8	10.727	10.9	31.952	32.3	3.204	3.2	2.318	2.3	8.188	8.3	3.652	3.7
Összesen ---	1,807.805	1,071.485	59.2	281.411	15.6	199.723	11.0	153.066	8.5	10.872	0.6	21.920	1.2	46.204	2.6	28.924	1.3

Ismétlem, hogy ezen táblázat csak megközelítő tájékoztatást nyújt, az új kulturcenzusra még semmi adatunk sincs, — de ez mindenesetre kedvező lesz a magyarságra nézve — javulni fog a nemzetiségi arány az egységes adócenzusnál is, — a II. oszt. kereseti adó eltörlése folytán. Azonban felette hiányos az adatunk a létesítendő szociális cenzusra nézve is, ismétlem, hogy a három évi állandó szolgálatot én is túlságos követelésnek tartom. De már így is látjuk, hogy egy reform, amely a fenti alapelveken nyugodnék — úgy *szociális*, mint *nemzeti* szempontból megnyugtató lenne. Hiszen a magyarság 4°/_o-kal lenne erősebb, mint a mai választók közt és a hazafias németiséggel együtt a választók ³/₄ részét adná. De szociális szempontból is nagy haladást jelentene, a *munkás szavazók* mai arányszámát körülbelül 6°/_o-ról 18—20°/_o-ra emelné, tehát *megháromszorozná*. Javaslatusunk szerint tehát jogot kapna minden polgár, akit némi műveltsége vagy állandó társadalmi helyzete, minimális anyagi függetlensége érdemessé, éretté kvalifikál! Csak a politikai hisztérikusok, üzletszerű demagógok és a való életet nem ismerő szűklátókörű doktrinérek támadhatják tehát a mi álláspontunkat a liberalizmus, jogegyenlőség és demokratizmus hangzatos, de sokszor csak kongó ürességet vagy pedig nemzetrontó és önös célokat takaró jelszavaival!

Ismétlem, szemünk előtt is az lebeg, hogy a kultura haladásával *az adócenzus idővel önmagától feleslegessé váljék* és mindenki, aki különben az általános kellekeknek megfelel, az elementáris kulturcenzus alapján gyakorolja majd polgári jogait. Ebben az értelemben tehát az általam tervezett választójog is tulajdonképpen *fokozatosan progresszíve általános*. Ugyanis a kulturában hátramaradottabb generációk kihalása és a népműveltség terjedése folytán az általános választói jog lassanként minden adócenzus nélkül ki fog

terjedni a nép széles és *végeeredményében összes rétegeire*. Az én fokozatosságom tehát alkalmazkodik a való élethez, annak kereteit igazsággal és tartalommal a tényleges viszonyok töltik majd be.

Dr. Hegedüs Lóránt egy más igazságot is hangoztat, de nem követ, hogy t. i. az *általános választói jog sehol a világon nem egyforma* (és nem is általános), minden országnak a *saját külön testére, külön viszonyaira* külön kell szabni azt, mert különben olyan lesz, mint a kincstári katonamundér, amely ugyanegy mértékre van szabva, úgy hogy a kicsi legénynek a füle sem látszik ki belőle, a nagy legény pedig az első mozdulatnál szétrepesztí azt. Külön kell tehát szabni minden országra azt a ruhát és nem szabad a magyar népet silány gyári áruval (ez esetben bátran mondhatjuk, hogy *bécsi ipartermékkel*) megnyomorítani.

A fentiekben igyekeztünk hazánknak összes különleges, más államoktól merőben eltérő viszonyait és állapotait megvilágítani és figyelembe venni és ezen különleges magyar viszonyoknak az alapján a legjobb tudásunk, hazafias lelkiismeretünk és aggodásunk szerint kijelölni azon speciális *módokat és alapelveket*, amelyek szerint ezt az életbevágó reformot megvalósítandónak tartjuk. El vagyunk rá készülve, hogy részünk lesz gúnyban és támadásban, talán a tömegek szeszélyes kedvének ellenünk fordulásában, részünk lesz talán politikai, közgazdasági és társadalmi terrorizmusban is, azonban *mindez nem fog bennünket a megismert igazság útjáról, a halálos veszedelem előtt álló, sokat szenvedett országunk és népünk jól felfogott igaz érdekeinek szolgálatától eltántorítani!*

Ezen magasztos érzésektől áthatva ajánlom *határozati javaslatunkat* elfogadásra és kérem mindazokat, akiket a hazafias aggodalom és kötelességtudás erre az országos

gyűlésre összehozott, vigyék szét ezeket az irányelveket és eszméket az ország minden részébe és hirdessék azokat, hogy a tévelygők megtérjenek, a gyengék és az ingadozók megerősödjenek, az igazak fellelkesüljenek, a politikai ellenségek kibéküljenek, akik eddig széthuztak, kéz a kézben együttműködjenek, hogy az elkövetkezendő nehéz időkben legalább ebben az egy, életbevágó kérdésben *tudjon egyszer már összetartani minden igaz magyar!*

TARTALOMJEGYZÉK.

Határozati javaslat	Lap 5
Indokolás:	
I. Általános rész	9
II. A jelenlegi választói jog hibái	16
III. Alapkéllékek	28
IV. Általános értelmi cenzus	30
V. Vagyoni cenzus	38
VI. Szociális cenzus	53
VII. Átmeneti és különleges intézkedések	59
VIII. Összegezés	62
